

TÜRK YEREL YÖNETİMLERİNDE CİNSİYETE DUYARLI BÜTÇELEME YAKLAŞIMLARI: BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİNİN BÜTÇELERİ ÜZERİNDE BİR İNCELEME¹

Doç. Dr. Deniz ŞAHİN DURAN

Gaziosmanpařa Üniversitesi, İİBF
deniz.sahin@gop.edu.tr

Yrd. Doç. Dr. Yusuf TEMÜR

Gaziosmanpařa Üniversitesi, İİBF
yusuf.temur@gop.edu.tr

Öz

Devlet bütçeleri artık toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini ortadan kaldırmada önemli bir araç olarak görülmekte ve uygulanmaktadır. Nitekim günümüzde birçok ülkede ve Türkiye’de siyasal ve sosyal yapılara göre toplumsal cinsiyet eşitsizliği dikkate alınmak suretiyle cinsiyete duyarlı bütçeleme (CDB) çalışmaları yapılmaktadır. Diğer yandan merkezi ve yerel düzeyde uygulanabilecek bir bütçeleme yaklaşımı olsa da CDB’lerin özellikle yerel düzeyde sonuç verici ve etkili olduğu kabul edilmekte, bu kapsamda yerel idareler, özellikle de belediyeler CDB’lerin uygulanmasında ana aktör olarak görülmektedir.

Türkiye’de cinsiyete duyarlı bütçeleme çalışmaları henüz çok yenidir ve cinsiyete duyarlı bütçeleme konusu Türkiye’de gerek bürokrasi gerekse akademi nezdinde az bilinen ve çok az çalışılmış bir alandır. Dolayısıyla katkı sağlayacak çalışmalara ihtiyaç vardır. Bu bağlamda bu çalışmada; Türkiye’deki büyükşehir belediyelerinin bütçeleri toplumsal cinsiyet perspektifinden analiz edilerek belediyelerin bütçeleme sürecine ne ölçüde eşitlikçi bakış açısını dahil ettiği (toplumsal cinsiyet eşitliği hedeflerinin/amaçlarının/göstergelerinin ne derecede yansıtıldığı) ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Araştırma verileri Türkiye’deki 30 büyükşehir belediyesinin faaliyet raporları üzerinden elde edilen verilerle sınırlıdır. Nitel araştırma yaklaşımı benimsenerek gerçekleştirilmiş olan araştırmanın verileri doküman incelemesi yoluyla elde edilmiş ve betimsel analiz ile çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgularla; belediye bütçelerindeki eşitlikçi bakış açısını yansıtan durumlar ve iyi uygulama örnekleri veya eşitlikçi bakış açısını yansıtmada konusundaki yetersizlikleri tespit edilerek gerek yerel yönetimlerin cinsiyet eşitliğini bütçelerine nasıl yansıtabileceklerine yönelik çözüm önerilerinin geliştirilmesi gerekse iyi uygulama örneklerinin konunun tüm tarafları ile paylaşılması hedeflenmiştir. Çalışmanın diğer bir hedefi ise; toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme konusunda hem bütçe uygulayıcıları hem de kamuoyu nezdinde farkındalığın artırılmasına ve bundan sonraki dönemlerde bütçe, kalkınma planları ve diğer mali belgelerin hazırlanmasında cinsiyet eşitliğinin göz önüne alınmasına katkıda bulunabilmektir.

Anahtar Kelimeler: Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme, Büyükşehir Belediyeleri, Yerel Yönetimler, Kamu Politikaları, Cinsiyet Eşitliği

¹ Bu çalışma Adnan Menderes Üniversitesi tarafında 27-29 Temmuz 2017 tarihinde düzenlenen “Dünyada ve Türkiye’de İktisadi, İdari ve Siyasal Dönüşüm: Etkileri ve Politika Önerileri” EUREFE’17 Uluslararası Kongrede bildiri olarak sunulmuştur

GENDER BUDGETING APPROACHES IN TURKISH LOCAL GOVERNMENTS: AN INVESTIGATION ON THE BUDGETS OF METROPOLITAN MUNICIPALITIES

Abstract

Government budgets are now seen and used as an important tool in removing gender inequalities. As a matter of fact, gender-sensitive budgeting (GSB) practices are done by taking into account of gender inequality according to economic, political and social structures in many countries and also Turkey. On the other hand, although GSBs are a budgeting approach that can be implemented at central and local levels, they are considered to be particularly effective at local level, in this context local governments, especially municipalities are seen as the main actors.

Gender-sensitive budgeting practices are still very new in Turkey and gender-sensitive budgeting issue is a little known and less studied phenomenon by Turkish bureaucracy and academicians. Therefore, there is a need for studies to be done in this regard. In this context, the aim of this study is to show to what extent the municipalities are inclined to an egalitarian viewpoint (how often gender equality goals / objectives / indicators are reflected) to the budgeting process by analyzing the budgets of the metropolitan municipalities in Turkey from the gender perspective. The data of this study is restricted by data which was obtained from performance-based budgeting documents of 30 metropolitan municipalities. The data of the study realized by adopting the qualitative research approach was obtained through a document analysis and descriptive analysis was performed on the data of the study. With the findings obtained, it was aimed to either share examples of good practice with all stakeholders or develop solution proposals for how local governments can reflect gender equality in their budgets by identifying situations that reflect the egalitarian viewpoint of municipal budget and examples of good practice or the inadequacies of reflecting of equitable viewpoint. It was also aimed to raise awareness of both budget practitioners and public on social gender budgeting and to contribute to the consideration of gender equality in the preparation of budgets, development plans and other financial documents in the following periods.

Keywords: Gender-Sensitive Budgeting, Metropolitan Municipalities, Local Governments, Public Policies, Gender Equality

Giriş

Dünyada yapılan çalışmalarla eğitimden, sağlığa, çalışma hayatından sosyal güvenliğe kadar birçok kamu hizmeti alanında bütçe gerçekleştirmelerinin kadınlar ve erkekler arasında eşit olmayan sonuçlarının ortaya konulması, günümüzde toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme (TCDB) anlayışının doğmasına neden olmuştur (TCDB Komisyon Raporu, 2014). Cinsiyete duyarlı bütçeleme kadın-erkek eşitsizliklerini azaltarak, yaşamın içinde fiili sonuçları itibarıyla kadın-erkek eşitliğini güçlendirmeyi hedefleyen, bunun için merkezi yönetim ve yerel yönetimlerin bütçe süreçlerinin tüm aşamalarına kadın-erkek bakış açısının dahil edilmesini öngören (yerel ve merkezi düzeyde yaşama geçirilen) bir bütçeleme yaklaşımıdır (Klatzer, 2011; Yücel, 2016:26). İlk defa 1980’li yılların ortalarında uygulanmaya başlanan cinsiyete duyarlı bütçeleme (CDB) (Tüğen & Özen, 2008:2), özellikle 2000’li yıllardan itibaren gerek ekonomi çevrelerinde, gerekse kamu politikalarını oluşturma süreçlerinde yaygınlıkla araştırılmaya ve uygulanmaya başlamıştır (Yücel, 2016:26).

Dünyadaki gelişmelere koşut Türkiye’de de cinsiyete duyarlı bütçelemenin, hem kamu harcama ve hizmetlerindeki eşitsizlikleri gidermek hem de doğrudan ve dolaylı olarak diğer alanlarda mevcut toplumsal cinsiyet eşitsizlikleriyle mücadele etmek açısından son derece

önemli bir yaklaşım olduğu bilinmekte ve kabul edilmektedir. Zira maliye politikalarının bir aracı olan bütçeler, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin var olduğu ve yeniden üretildiği pek çok alanı kesmekte ve doğrudan etkilemektedir. Türkiye’de cinsiyete duyarlı bütçelemenin kabul gören bu önemine rağmen, toplumsal cinsiyet eşitliğini ilgilendiren pek çok farklı politika alanında çalışmaların yapıldığı, raporların yayınlandığı ancak cinsiyete duyarlı bütçeleme konusunda çalışmaların yeterli düzeyde olmadığı vurgulanmaktadır (TCDB Komisyon Raporu, 2014). Türkiye’de CDB konusunda yapılan bazı akademik çalışmalarda uluslararası CDB literatürünün ve çeşitli ülkelerdeki uygulama örneklerinin tanıtımı yapılmıştır (Demir, 2011; Erkan vd., 2012; Genç, 2010; Genç, 2011; Külekçi & Canbay, 2012; Meriç, 2007; Şahin, 2009; Şahin, 2011; Tüğen & Özen, 2008). Diğer çalışmalarda ise Türkiye’de; merkezi veya yerel bir kuruluş bütçesinin toplumsal cinsiyet açısından incelenmesi, Türk bütçeleme sürecinde cinsiyete duyarlı bütçeleme konusunun kamu idareleri düzeyinde tartışılması, merkezi yönetimin makro düzeydeki politika hedeflerinin toplumsal cinsiyet açısından ve merkezi bütçe ilişkisi bağlamında değerlendirilmesi söz konusu olmuştur (Akduran, 2010/2012/2013; Aksoy, 2006; Cansız, 2009; Günlük-Şenesen, 2009/2010; Klatzer, 2011; Yakar-Önal, 2011). Ancak bu çalışmalara rağmen Türkiye Büyük Millet Meclisi Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu raporunda toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme konusunun gerek Türk bürokrasisi gerekse akademi nezdinde az çalışılmış, az bilinen bir olgu olduğu ortaya konulmuştur (TCDB Komisyon Raporu, 2014). Bu konuda birçok çalışması mevcut olan Gülay Günlük-Şenesen (2013) tarafından da ayrıntılı bütçe verilerine dayanarak bütçe sisteminin CDB yapımını sağlayacak biçimde dönüşmesine örnek üreten çalışmaların sınırlı olduğu vurgulanmıştır. Bu bağlamda CDB konusunda yapılacak çalışmalara ihtiyaç bulunduğu anlaşılmaktadır.

Diğer yandan merkezi ve yerel düzeyde uygulanabilecek bir bütçeleme yaklaşımı olan CDB’lerin özellikle yerel düzeyde sonuç verici ve etkili olduğu kabul edilmektedir. Bu kapsamda yerel idareler, özellikle de belediyeler CDB’lerin uygulanmasında ana aktör olarak görülmekte ve bu aktörlere toplumsal cinsiyet gereksinimlerini karşılama misyonu yüklenmektedir (Sumbas, 2013; Clarke, Staeheli & Brunell, 1995:205). Ancak Türkiye’de özellikle belediyelerin CDB’ye nasıl yaklaştıkları, bütçe uygulamalarına cinsiyet perspektifini yerleştirip yerleştirmedikleri veya yerleştirmiyorlarsa bunu ne oranda ve nasıl yaptıkları gibi hususlarda yapılmış çalışmalar da doğal olarak yetersiz kalmıştır. Türkiye’deki yerel CDB uygulamalarının değerlendirmesini, stratejik planlarının toplumsal cinsiyet açısından bütçe kalemleri ile ilişkilendirerek sorgulamasını yapan veya toplumsal cinsiyete duyarlı politika yaklaşımı çerçevesinde Türk belediyelerinin hukuksal ve siyasal durumlarını inceleyen bazı

çalışmalar (Akduran, 2012; Günlük-Şenesen, 2009; Sumbas, 2013; Yakar-Önal, 2011) mevcuttur. Fakat yerel yönetimlerde CDB uygulamalarını çeşitli açılardan ele alan, elde ettiği bulgularla ilgili literatüre katkı sağlayarak daha başarılı uygulamaların yaygınlaştırılmasını sağlayan bilimsel faaliyetler, daha etkin bir şekilde yürütülmelidir. Aynı zamanda CDB'nin öneminin anlaşılmasına, farkındalığın artırılmasına ve başarılı uygulamalara yol açacak daha fazla çalışmanın yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu bağlamda çalışmanın amacı; Türkiye'de büyükşehir belediyelerinin bütçelerini toplumsal cinsiyet perspektifinden analiz ederek belediyelerin bütçeleme sürecine ne ölçüde eşitlikçi bakış açısını dahil ettiğini (toplumsal cinsiyet eşitliği hedeflerinin/amaçlarının/göstergelerinin ne derecede yansıtıldığını) ortaya koymaktır. Bu kapsamda Türkiye'deki 30 büyükşehir belediyesinin faaliyet raporları incelenerek bütçe uygulamalarında CDB yaklaşımının ne ölçüde, nasıl uygulandığı ortaya konulmaya çalışılmıştır. İzleyen bölümde cinsiyete duyarlı bütçe kavramı, yerel yönetimlerin özellikle belediyelerin CDB uygulamalarındaki rolü ve önemi, Türkiye'de CDB'nin gelişimi konularını içeren kavramsal çerçeve sunulmuştur. Daha sonra ise, araştırmanın yöntem ve bulgularına yer verilmiştir.

Kavramsal Çerçeve

Devlet bütçeleri belirli bir döneme ilişkin merkezi ve yerel yönetim düzeyinde yapılan harcama ve gelir toplama kararlarına işaret eden, teknik, sayısal bir metni akla getirmektedir. Esasında bütçenin kaynak ve gelir dağılımında belirleyici olması, toplumu oluşturan grup ve bireylerin, ortak ve farklılaşan çıkar ve ihtiyaçlarına cevap verebildiği ölçüde, yaşam pratiklerini de etkilemesi bütçelerin teknik, sayısal bir metin olmaktan daha önemli bir araç olduğunu ortaya koymaktadır (Akduran, 2013:20). Diğer yandan toplumsal cinsiyet yaşam pratiklerinin kadın ve erkekler için aynı olmadığını ortaya koyan bir kavramdır. Cinsiyete tarafsız bir perspektiften bakarak oluşturulan devlet bütçeleri doğal olarak ürettiği sonuçların kadın ve erkekler üzerindeki farklı etkilerini göz önüne alamamaktadır. Toplumda kadın ve erkeklerin rolleri, sorumlulukları, ihtiyaç ve yetenekleri aynı olmadığı gibi devletin gelir ve harcama politikalarının da kadın ve erkekler üzerindeki etkisi aynı değildir. Dolayısıyla cinsiyet gözetmeyen bütçeler, toplumda sosyo-ekonomik açıdan eşitsizlikler üreterek, kadınlar aleyhine sonuçlar geliştiren bir araç haline dönüşmüştür (Meriç, 2007:59; Morgan, 2007:1; Sarraf, 2002:5). Diğer bir ifadeyle, cinsiyet boyutu göz önüne alınmadığında, bütçeler cinsiyetler arası eşitsizliğin üretilmesinin aracı olmaktadır (Günlük-Şenesen, Ergüneş & Yakar-Önal, 2015). Oysa günümüz modern toplumlarının üzerinde önemle durduğu faaliyet alanlarından birisi de cinsiyet ayrımcılığının giderilerek toplumda kadının statüsünün

yükseltilmesine yönelik çalışmalardır. Bu kapsamda birçok ülkede hukuki anlamda kadının haklarını koruyucu yeni bir takım düzenlemeler getirilmekte ve kadın-erkek ayrımcılığına yol açan etkenler ortadan kaldırılmaya çalışılmaktadır. Bu çerçevede de artık devlet bütçelerinde kadın-erkek eşitliğinin ön planda tutulması gerekliliği doğmuş, bu gereklilik cinsiyete duyarlı bütçeleme kavramını gündeme getirmiştir (Tüğen & Özen, 2008:2). İlk defa 1984 yılında “kadın bütçeleme” adıyla Avustralya’da uygulamaya konulan CDB yaklaşımı, günümüzde pek çok gelişmiş ve gelişmekte olan ülkede farklı şekillerde uygulanmakta ve “cinsiyet bütçesi”, “cinsiyete duyarlı bütçeleme”, “toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme” gibi kavramlarla ifade edilmektedir (Bartle, 2002:1; Guha & Goswami, 2006:1-3; Klatzer, 2008:3; Sharp & Broomhill, 2002: 25).

Cinsiyete duyarlı bütçeleme, kadınların dezavantajlı konumlarının varlığını kabul ederek, devlet bütçesinin cinsiyetler arası eşitsizliğin giderilmesine yönelik olarak düzenlenmesini, uygulama sonuçlarının izlenmesine olanak sağlayacak şekilde yapılandırılmasını öngören ve böylece cinsiyet eşitliğine dayalı bir kamu hizmeti analizi sunmayı garanti altına alan bir anlayıştır (Meriç, 2007:60; Günlük-Şenesen, 2008:2). Bir başka tanımla CDB, kamu harcama ve gelirlerinin kadın ve erkekler üzerindeki doğrudan ve dolaylı etkilerinin analizlerini devlet bütçelerine ilave ederek devlet bütçelerini cinsiyet eşitsizliğini giderecek bir araç haline dönüştürmektedir. Ayrıca, saydamlık, hesap verilebilirlik içinde gerekli performans bilgilerinin üretilmesini sağlayarak devleti cinsiyet eşitliği konusunda daha saydam ve hesap verebilir hale getirmektedir (Baker, 2002:22-23; Budlender & Hewitt, 2003: 7; Morgan, 2007: 2-4; Rake, 2002; Sharp, 2003: 5-18).

Esasında CDB, feminist konularda uzun yıllar mücadele veren grupların elde ettiği önemli sonuçlardan birisidir (Akt.Tüğen & Özen, 2008:2). CDB yazınının kuramsal temeli, ana sorunsalı cinsiyetler arasındaki eşitsizlikler olan feminist iktisada, uygulama örneklerinin gelişimi ise bununla koşut gelişen feminist aktivizme dayanır (Günlük-Şenesen, 2013:103). CDB’nin gelişiminde ise dünya çapında gerçekleştirilmiş olan bir dizi konferansın çok önemli rolü olmuştur. Dünyada cinsiyet ayrımcılığının önlenmesi ve cinsiyete duyarlı bütçelemenin uygulamaya konulması hususunda söz konusu konferanslara paralel çalışmalar yürütmekte olan gerek uluslararası gerekse ulusal düzeyde çeşitli kurum ve kuruluşlar bulunmaktadır. Uluslar arası kuruluşlar olarak; Birleşmiş Milletler Kadınlara Yönelik Kalkınma Fonu, İngiliz Milletler Topluluğu Sekreteryası, Uluslararası Kalkınma Araştırmaları Merkezi, Avrupa Birliği, İskandinav Konseyi, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü, İsveç Uluslararası Kalkınma Ajansı, İsviçre Kalkınma Kurumu, Alman Teknik İşbirliği Ajansı, Birleşik Krallık Uluslararası Kalkınma Departmanı, Danimarka, Hollanda ve Norveç Hükümetleri ve

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı cinsiyete duyarlı bütçelemeye yönelik girişimleri ile dikkat çekmektedir. Ulusal düzeyde aktörler olarak; hükümet, parlamento, sivil toplum kuruluşları, akademisyenler, bireyler ve yerel kuruluşlar belirtilebilir (Akt. Tügen & Özen, 2008: 2-4).

Dünyada bugüne kadar yerel ve merkezi düzeyde yaşama geçirilen CDB uygulamaları, yöntemleri, araçları, kapsamaları ve uygulama dönemleri itibariyle çok çeşitlilik göstermektedir. Merkezi düzeyde örneklerin çok az olduğu (Avusturalya, Ermenistan ve Güney Kore), yerel düzeyde ise daha çok pilot çalışma olarak nitelendirilebilecek örnekler (Mexicoity, Basel Stadt Kantonu, Berlin Lihtenberg Bölgesi, Endülüs Eyaleti ve İtalya’da bazı şehir ve bölge belediyeleri) olduğu bilinmektedir (Akt. Yücel, 2016:26). Diğer yandan toplumsal cinsiyete duyarlı yaklaşımların her düzeyde ve politika alanında yer edinmesi gerektiği; ancak bu konuda yerel siyaset ve yönetimlerin, dinamikliği ve yapısı nedeniyle, daha da ön plana çıkarılması gerektiği vurgulanmaktadır (Clarke, Staeheli & Brunell, 1995:205). Öyle ki, bu vurguyu destekler biçimde Sumbas (2013) tarafından da toplumsal cinsiyet rollerinin yarattığı eşitsizlikler veya ilişkiler dolayısıyla özellikle kadınların yerelle olan ilişkisinin sorunlu ve kritik olabileceği ve bu çerçevede yerel yönetim ve hizmetlerin, toplumsal cinsiyete duyarlı yaklaşım temelinde örgütlenmesinin önemli ve gerekli hale geldiği belirtilmiştir (24). Yerel yönetimlerin, halka daha yakın örgütlenmeler olması nedeniyle kadınların yaşamlarını kolaylaştıracak ve sorunlarını çözebilecek yerel politikaların işlevselliğini artıran çeşitli avantajlar sunabileceklerine inanılmakta ve özellikle sunduğu olanaklar açısından, kadınların sosyal, ekonomik ve siyasal yaşamda daha etkin olmasını sağlayabilecek bir potansiyeli barındırdığı ifade edilmektedir. Nitekim araştırmacılar, feministler, aktivistler ve bu konuda duyarlı birçok siyasetçi ve hukukçu, özellikle yerel yönetimler ve belediyelerin hizmet politikalarının kadın merkezli ve toplumsal cinsiyete duyarlı yaklaşımla düzenlenmesi gerekliliğini savunmaktadır. Benzer şekilde Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği ve uluslararası feminist gruplar dahil olduğu pek çok uluslararası örgüt, belge ve düzenlemede toplumsal cinsiyet gereksinimlerini karşılama ve toplumsal cinsiyet eşitliği duyarlılığını geliştirmede, yerel yönetimlerin ve belediyelerin kritik rolüne, potansiyellerine ve sorumluluk alanlarına vurgu yapmaktadırlar (Akt. Sumbas, 2013:32-35).

Dünyadaki gelişmelere koşut Türkiye’de de cinsiyete duyarlı bütçelemeye yönelik altyapının oluşturulması esasında, 1980’li yılların ortalarına kadar uzanmaktadır. 1987 yılında DPT’ye bağlı Kadına Yönelik Politikalar Danışma Kurulu oluşturulmuştur. Ardından şimdiki adıyla Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) olan Kadının Statüsü ve Sorunları Başkanlığı kurulmuştur ve bu kurum tarafından bugüne kadar toplumda kadının statüsünün

yükseltilmesini yönelik çeşitli faaliyetler yürütülmüştür. Diğer taraftan Türkiye, 1985 yılından bu yana Birleşmiş Milletler Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesine (EDAW) üyeliğini sürdürmüştür. Kamu sektöründe yürütülen faaliyet dışında Türkiye Kadın Girişimciler Derneği (KAGİDER) ve İstanbul Kadın Araştırmaları Merkezi (İKAM) gibi sivil toplum kuruluşları yer almaktadır (Tüğen & Özen, 2008:7-9). Türkiye’de merkezi yönetim düzeyinde, 2008 yılından itibaren politika metin ve sunuşlarında söz edilmeye başlanan CDB henüz merkezi düzeyde uygulama aşamasına gelememiştir. Yerel düzeyde ise, 2006 yılından bu yana büyük ölçüde Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği gibi kuruluşların önerileri çerçevesinde, İçişleri Bakanlığı, sivil toplum kuruluşları ve belediyelerin de paydaş olduğu projelerle (Örneğin; “Kamu Politikaları, Yerel Yönetimler, Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme: Kadın Dostu Kentler, Türkiye Örneği” projesi) birlikte, bir dizi eğitim ve farkındalık yaratma faaliyetleri gerçekleştirilmiştir (Akt. Yücel, 2016:27). KSGM Eylem Planları çerçevesinde ise yerel yönetimlere/belediyelere, özellikle stratejik toplumsal cinsiyet gereksinimlerini karşılama misyonu yüklenmiştir. Özellikle KSGM Eylem Planlarında toplumsal cinsiyet eşitliğini oluşturmada yerel yönetimlerin sorumluluklarına ve işbirliğine vurgu yapılan alanlar; kadınların eğitim düzeylerinin yükseltilmesi, kadınların istihdam edilebilirliklerinin ve ekonomik durumlarının güçlendirilmesi, kadınların siyasal katılımının arttırılması, toplumsal cinsiyete duyarlı sağlık, çevre politikalarının ve kentsel hizmetlerin yaygınlaştırılması ve yararlanmasının sağlanması, kadına yönelik şiddetin önlenmesi, bilinç arttırıcı programların geliştirilmesi şeklinde belirtilmiştir (KSGM, 2006/ 2008/ 2012).

5393 Sayılı Belediye Kanunu, 6360 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu çerçevesinde belediyelerin yetki ve sorumlulukları ile belediye başkanının yetki, görev ve imtiyazları açıklanmaktadır. Kanunlarda genel olarak belirtilen belediye hizmet/sorumluluk alanlarının ve yetkilerinin pek çoğu, kadınları yakından etkileyen gereksinim ve sorunlarla örtüşmektedir. Yine kadınlara ve çocuklara yönelik şiddet ve namus cinayetleriyle mücadele kapsamında çıkartılan 2006 tarihli 17 Sayılı Başbakanlık Genelgesi çerçevesinde de belediyelere de bu konuda sorumluluklar yüklenmiştir. Genelgeye göre yerel yönetimlerin sorumlu tutulduğu hizmetler; kadınların istihdam ve ekonomik problemlerini çözmek, kadınların eğitim seviyesini ve bilinç düzeyini arttırmak, şiddete uğrayan kadınları korumak ve toplumda bu sorunla mücadele etmek şeklinde ifade edilmiştir. Şüphesiz yerel yönetimlerde/belediyelerde cinsiyete duyarlı yaklaşımın benimsenmesi ve bütçe uygulamalarına bu yaklaşımın yerleştirilmesi açısından yukarıda bahsedilen bu hukuksal ve siyasal düzenlemelerin varlığı önemlidir. Ancak yasal düzenlemelerin var olması,

belediyelerin bunları başarıyla uygulayacağı anlamına gelmemektedir. Ayrıca bazı alanlarda da belediyelere yüklenen sorumluluğun yasal zorunluluk şeklinde değil de, inisiyatif şeklinde olması, uygulamalara yönelik elde edilecek bilgileri önemli hale getirmektedir. Bunun içinde şüphesiz yerel yönetimlerin/belediyelerin bütçelerine ne ölçüde cinsiyete duyarlı bütçeleme yaklaşımını yerleştirdiğinin araştırılması önemli hale gelmektedir. Zira belediyeler kendilerine verilen görev ve sorumluluklarını bütçeler aracılığıyla yerine getirmekte, bu anlamda bütçeler belediyelerin görev ve sorumlulukları kapsamında ne tür hizmetleri, nasıl yerine getirdiğinin bir göstergesi olmaktadır. Tabi belediye bütçelerinin cinsiyet perspektifinden değerlendirilmesinde sorulabilecek sorular bütçeler yoluyla yerine getirilen hizmetlerin kadın istihdamı, kadınların eğitim seviyelerinin yükseltilmesi, kamusal alan (sokak aydınlatılması, toplu ulaşım olanakları, şiddet ve tacize önlemler, mekânsal düzenlemeler), kadınların karar mekanizmalarına katılımı, kadın sağlığı gibi konularda hangi hizmetleri yaptığı şeklinde olacaktır.

Yöntem

Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Bu çalışmayla CDB uygulamalarının önemli aktörlerinden biri olan/olması gereken büyükşehir belediyelerinin bütçe uygulamalarına ne ölçüde cinsiyet perspektifini yansıttıklarının araştırılması planlanmıştır. Bu bağlamda çalışmanın amacı; Türkiye’de büyükşehir belediyelerinin bütçelerini toplumsal cinsiyet perspektifinden analiz ederek, belediyelerin bütçeleme sürecine ne ölçüde eşitlikçi bakış açısını dahil ettiğini (toplumsal cinsiyet eşitliği hedeflerinin/amaçlarının/göstergelerinin ne derecede yansıtıldığını) ortaya koymaktır. Bu amaçla büyükşehir belediyelerinin yasa ile hazırlanması zorunlu olan ve bütçe uygulama sonuçlarını ortaya koyan faaliyet raporlarının incelenmesi planlanmıştır. Büyükşehir belediyelerinin ne ölçüde cinsiyete duyarlı politika doğrultusunda bütçe uyguladığını, stratejik planlarında belirttikleri stratejik amaç ve hedef doğrultusunda ya da stratejik planlarda yer alan amaç ve hedeflere dayalı olarak performans programlarında belirledikleri performans hedef ve göstergeleri, bu hedeflere ulaşmak için gerçekleştirilecek faaliyetler ve bunların kaynak tahsisleri doğrultusunda yapılacak incelemelerle ortaya koymak mümkündür. Ancak bir şeyi hedeflemek, planlamak her zaman o hedefi gerçekleştirmek anlamına gelmemektedir. O nedenle plan ve hedeflerin pek başarıyla uygulanmadığı Türkiye’de büyükşehir belediyelerinin cinsiyetler arası eşitliği sağlayıcı bütçe uygulamalarını, belirttikleri hedefler doğrultusunda değil, bütçeler yoluyla gerçekleştirdikleri faaliyetler doğrultusunda koymanın büyükşehir belediyelerinin cinsiyete duyarlı bakış açılarının daha

gerçekçi ortaya konulması açısından önemli olduğu düşünülmüştür. Bu nedenle büyükşehir belediyelerinin bütçe uygulamalarının bir parçası olan faaliyet raporları üzerinde araştırmanın amacına yönelik incelemeler yapılmıştır.

Araştırmanın Önemi

Bu çalışmanın önemi, çalışmanın sağlayabileceği düşünülen şu katkılarına dayanmaktadır:

- Bu araştırmadan elde edilen bulgularla belediye bütçelerindeki eşitlikçi bakış açısını yansıtan durumların ve iyi uygulama örneklerinin veya eşitlikçi bakış açısını yansıtmadaki yetersizliklerin tespit edilerek; gerek yerel yönetimlerin cinsiyet eşitliğini bütçelerine yeterli ölçüde yansıtma yönüne yönelik yapılması gerekenlerin ortaya konulması, gerekse iyi uygulama örneklerinin konunun tüm tarafları ile paylaşılarak yaygınlaştırılmasının sağlanması açısından katkı sağlanabileceği düşünülmüştür.

- Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme konusunda hem kamu kurum ve kuruluşları hem de kamuoyu nezdinde farkındalığın artırılması ve bundan sonraki dönemlerde bütçe, kalkınma planları ve diğer mali belgelerin hazırlanmasında cinsiyet eşitliğinin göz önüne alınmasını sağlamak açısından uygulamaya dönük çalışmaların yapılarak mevcut durumun olumlu-olumsuz tüm yönleriyle ortaya konulmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu doğrultuda çalışmanın bu ihtiyacı karşılamaya katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Araştırma Modeli

Nitel araştırmalar, verilerin teker teker okunması yoluyla durumların saptanması, derinlemesine incelenmesi ve yorumlanmasını amaçlayan çalışmalar için en uygun araştırma yöntemidir. Bu nedenle bütçe uygulamalarında cinsiyete duyarlı bir yaklaşım sergilemeleri açısından büyükşehir belediyelerinin faaliyet raporlarına göre gerçekleştirdikleri faaliyetler içinde kadınlara yönelik gerçekleştirdiği faaliyetlerin saptanması, incelenmesi ve yorumlanmasını amaçlayan bu araştırma, nitel araştırma yöntemi benimsenerek gerçekleştirilmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma verileri nitel araştırma veri toplama yöntemlerinden doküman incelemesi yoluyla toplanmıştır. Doküman incelemesi, bir araştırma problemi hakkında belirli zaman dilimi içerisinde üretilen dokümanlar ya da ilgili konuda birden fazla kaynak tarafından ve değişik aralıklarla üretilmiş dokümanların geniş bir zaman dilimine dayalı analizini olanaklı kılmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2000:140-143). Bu araştırma kapsamında incelenen dokümanlar Türkiye’de mevcut 30 büyükşehir belediyesinin 2016 Yılı Faaliyet Raporlarıdır.

Faaliyet raporları büyükşehir belediyelerinin resmi sitelerinden elde edilmeye çalışılmıştır. Ancak Diyarbakır, Hatay, İstanbul ve Van Büyükşehir Belediyelerinin resmi sitelerinden faaliyet raporlarına ulaşılamamıştır. Bu nedenle bu araştırmada toplam 26 büyükşehir belediyesinin 2016 yılı faaliyet raporları üzerinden incelemeler yapılarak, veriler toplanmıştır. Elde edilen verilerin betimsel analizi yapılmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışmanın sınırlı yönleri şunlardır:

- Bu çalışma kapsamında faaliyet raporlarında kadınlara yönelik gerçekleştirilen faaliyetler ayrıntılarına girilmeden genel olarak değerlendirilmiştir.
- Faaliyet raporlarına göre büyükşehir belediyelerinin gerçekleştirdiği faaliyetleri tek bir cümle ile genel ifade eden büyükşehir belediyeleri ile ayrıntılı bir şekilde belirten ve ayrıntılı çalışmalar yapan büyükşehir belediyeleri aynı kategoride değerlendirilmiştir.

Bulgular ve Yorum

Türkiye’de büyükşehir belediyelerinin bütçeleme sürecine ne ölçüde eşitlikçi bakış açısını dahil ettiğini ortaya koymayı amaçlayan bu araştırmada elde edilen bulgulara dayalı oluşturulan tablo ve yorumlar başlıklar halinde ele alınmıştır.

Kurum İçi Cinsiyet Eşitliği Durum Analizi

Cinsiyete duyarlı bir bütçeleme öncelikle cinsiyet eşitliğine duyarlı bir kurumsal organizasyonu gerektirir. Bu doğrultuda büyükşehir belediyelerinin gerçekleştirdiği faaliyetleri cinsiyete duyarlılık perspektifinden analiz etmeden önce, büyükşehir belediyelerinin kurum içi cinsiyet eşitliği durum analizi yapılmıştır. Bunun için büyükşehir belediye başkanlarının cinsiyeti, toplam meclis üyesi içinde bayan meclis üyesi oranı, toplam encümen üyesi içinde bayan encümen üyesi oranı, ihtisas komisyonlarındaki toplam üye sayısı içinde bayan üye oranı, kadın-erkek eşitliği ihtisas komisyonunun mevcut olup olmadığı, kurum içinde cinsiyete duyarlı/cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik faaliyet ve etkinliklerin varlığı gibi durumlar sorgulanmıştır. Bu doğrultuda Tablo 1’de büyükşehir belediyelerinin kurum içi cinsiyet eşitliği hakkında bilgi verecek veriler sunulmuştur.

Tablo 1. Kurum İçi Cinsiyet Eşitliği Durum Analizi

Büyükşehir Belediyeleri	B. Başkanı	Kadın Personel Oranı	Bayan Meclis Üyesi Oranı	Bayan Encümen Üyesi Oranı	İhtisas Komisyonundaki Bayan Üye Oranı	İhtisas Komisyon Adları	Kurum İçinde Cinsiyete Duyarlı Faaliyet ve Etkinlikler
Adana B.B.	E	364/2562	1/79	1/11	Veri Yok	Kadın Erkek Eşitlik Komisyonu	Dünya Kadınlar Gününe Özel Aile Semineri (Hizmet içi Eğitim)
Ankara B.B.	E	875/4073	14/140	1/10	Veri Yok	-	-
Antalya B.B.	E	528/2145	4/102	0/5	3/55	Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu	--
Aydın B.B.	B	Veri Yok	7/79	2/10	7/90	-	-
Balıkesir B.B.	E	169/1265	6/90	0/12	5/63	-	-
Bursa B.B.	E	414/2408	12/100	0/12	15/95	-	-
Denizli B.B.	E	157/697	7/76	2/11	Veri Yok	-	-
Diyarbakır B.B.	Veri Yok	Veri Yok	Veri Yok	Veri Yok	Veri Yok	-	Veri Yok
Erzurum B.B.	E	Veri Yok	4/76	0/7	4/100	-	-
Eskişehir B.B.	E	301/1189	3/46	0/7	4/61	-	Kadın, Çocuk ve Engelli Şube Müdürlüğü kadın- erkek sayısal verileri, istek-şikayet taramasında kadın-erkek sayısal verileri ve bu iki daire başkanlığına bağlı çalışanların kadın-erkek sayısal verileri toplanması ve raporlanması ile ilgili pilot çalışma
Gaziantep B.B.	B	Veri yok	Veri yok	Veri yok	Veri yok	Veri yok	Veri Yok
Hatay B.B.	Veri yok	Veri yok	Veri yok	Veri yok	Veri yok	Veri yok	Veri Yok
İstanbul B.B.	Veri yok	Veri yok	Veri yok	Veri yok	Veri yok	Veri yok	Veri Yok
İzmir B.B.	E	%26	30/75	0/5	28/144	Kadın Erkek Eşitliği Komisyonu	Kadınlara Yönelik İnsan Kaynakları Eğitim Programı
K. Maraş B.B.	E	Veri Yok	5/61	1/10	Veri Yok	-	-
Kayseri B.B.	E	76/1034	5/70	1/11	5/48	-	-
Kocaeli B.B.	E	503/2589	12/81	0/10	13/63	-	-
Konya B.B.	E	Veri Yok	6/130	0/5	Veri yok	Kadın ve Aile Destek Hizmetleri Komisyonu	-
Malatya B.B.	E	Veri Yok	3/49	0/5	Veri Yok	-	-
Manisa B.B.	E	145/762	7/88	2/9	11/106	Engelliler ve Kadın Sorunları Komisyonu	-
Mardin B.B.	E	Veri Yok	Veri Yok	0/6	Veri Yok	-	Bütçesi olan her daire başkanlığı ve müdürlüğünün yönetim personeline, seçilmişlere kadına duyarlı bütçeleme eğitimleri verilmesi Kadın çalışmalarının daha verimli yürütülmesi amacıyla insan kaynakları yapısının güçlendirilmesi 2016 yılı içinde Kadın Politikaları bünyesinde belediye çalışanlarına “Toplumsal Cinsiyet ve Roller” eğitimi
Mersin B.B.	E	443/2147	5/73	0/5	7/97	-	-
Muğla B.B.	E	417/2846	0/68	2/11	0/49	-	-
Ordu B.B.	E	286/1954	2/74	2/11	1/35	-	-
Sakarya B.B.	E	Veri Yok	5/75	2/10	Veri Yok	-	-
Samsun B.B.	E	68/764	5/86	1/5	6/73	-	-
Şanlıurfa B.B.	E	Veri Yok	10/82	0/11	7/112	-	-
Tekirdağ B.B.	E	Veri Yok	2/60	2/10	Veri Yok	-	-
Trabzon B.B.	E	Veri Yok	2/68	1/11	4/35	-	Kurumda Avrupa kadın erkek şartının takibinin yapılması (Yerel Eşitlik Eylem Planının hazırlanması ve uygulanmasıyla ilgili toplantılar)
Van B.B.	Veri Yok	Veri Yok	Veri Yok	Veri Yok	Veri Yok	Veri Yok	Veri Yok

Tablo 1’ deki verilerden anlaşılacağı üzere 30 büyükşehir belediyesi içinde 28 büyükşehir belediyesinde erkek belediye başkanı görev yaparken, sadece 2 büyükşehir belediyesinde kadın belediye başkanı görev yapmaktadır. Büyükşehir belediyelerinin personel

yapısı incelendiğinde büyükşehir belediyelerinin tümünde de istihdam edilen toplam personel sayısı içinde kadın personel sayısının azınlıkta kaldığı, çoğunluğun erkek personelden oluştuğu görülmektedir. Yine bayan meclis üyesi, bayan encümen üyesi ve ihtisas komisyonundaki bayan üye oranları bakımından büyükşehir belediyeleri incelendiğinde kadın üye sayılarının toplam üye sayısının yarısından bile az olduğu, erkek üye sayısının ağırlıkta olduğu anlaşılmaktadır. Diğer bir ifadeyle büyükşehir belediye meclisi, büyükşehir belediyesi encümeni ve ihtisas komisyonlarının tüm büyükşehir belediyelerinde erkek üye ağırlıklı olduğu tespit edilmiştir. Büyükşehir belediyelerinde oluşturulan ihtisas komisyonları içinde kadın-erkek eşitlik komisyonlarının bulunması ve kadın-erkek eşitliğinin sağlanmasına yönelik gerekli çalışmaları yapması cinsiyet eşitliğine duyarlı bir kurumun varlığı ve cinsiyete duyarlı bütçe uygulamaları açısından arzulanan bir durumdur. Bu açıdan büyükşehir belediyeleri incelendiğinde Adana, Antalya, İzmir, Konya ve Manisa olmak üzere sadece 5 büyükşehir belediyesinde kadın-erkek eşitliği komisyonunun oluşturulduğu tespit edilmiştir.

Büyükşehir belediyeleri kurum içinde cinsiyete duyarlı bir bakış açısının oluşması ve cinsiyete duyarlı çalışmaların daha başarılı yürütülmesi açısından kurum içi faaliyet ve etkinlikler açısından incelendiğinde; Adana, Eskişehir, İzmir, Mardin, Trabzon olmak üzere sadece 5 büyükşehir belediyesinde bu yönde faaliyet ve etkinlik gerçekleştirildiği ortaya çıkmıştır. Söz konusu faaliyetler kapsamında; belediye personellerine kadına duyarlı bütçeleme, toplumsal cinsiyet ve roller gibi hizmet içi eğitimlerin verilmesi, çeşitli açılardan kadın-erkek sayısal verilerin toplanması ve raporlanması çalışmaları, kadın çalışmalarının daha verimli yürütülmesi için insan kaynakları yapısının güçlendirilmesi, Avrupa kadın-erkek şartının takibinin yapılmasına yönelik toplantılar gibi faaliyet ve etkinlikler yer almaktadır.

Sonuç olarak araştırma kapsamında elde edilen ve tabloda sunulan verilere dayalı olarak; başarılı bir şekilde cinsiyete duyarlı bütçe uygulamalarının gerçekleştirilebilmesi açısından büyükşehir belediyelerinin kurum içi cinsiyet eşitliği durum analizine bakıldığında, hemen hemen tüm büyükşehir belediyesi için cinsiyet eşitliğine duyarlı bir kurumsal organizasyon varlığından söz etmenin pek mümkün olmadığı söylenebilir.

Büyükşehir Belediyelerince Kadınlara Yönelik Gerçekleştirilen Sağlık Faaliyetleri

KSGM tarafından gerçekleştirilen 2008-2013 Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Eylem Planı'nda kadınların sağlık hizmetlerinden etkin şekilde yararlanabilmeleri, bilgilendirilmeleri ve bu hizmetlerin kadın gereksinimlerine duyarlılıkla yürütülmesi konusunda yerel yönetimler işbirlikçi ve yardımcı kuruluşlardan biri olarak belirlenmektedir. Bu doğrultuda yerel yönetimlerin kadınların sağlık hizmetlerinden yararlanmalarını desteklemek için Aile

Danışma Merkezi, Toplum Merkezleri, ÇATOM ve Halk Eğitim Merkezleri gibi kuruluşlarının sayısının artırılması, personelinin toplumsal cinsiyet kimliklerinden kaynaklanan farklılıklar hakkında duyarlılığa sahip olmasının sağlanması, kadın sağlığı konusunda eğitim ve bilinçlendirme etkinliklerinin yaygınlaştırılması için yerel yönetimlerin çalışması beklenmektedir. Bu kapsamda büyükşehir belediyelerinin faaliyet raporlarına göre kadınlara yönelik gerçekleştirdikleri sağlık faaliyetleri tespit edilerek Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Büyükşehir Belediye Faaliyet Raporlarında Kadınlara Yönelik Sağlık Faaliyetleri

BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ	KADINLARA YÖNELİK SAĞLIK FAALİYET TÜRLERİ		
	Sağlık Hizmetleri	Sağlık Eğitim Faaliyetleri (eğitim programları, çalıştay, seminer vb.)	Sağlığa İlişkin Diğer Faaliyetler
Adana B.B.	40-69 yaş arası meme kanseri taraması	Yok	Yok
Ankara B.B.	Kadınlara yönelik genel sağlık taraması	Yok	Yok
Antalya B.B.	Yok	Kadın Kanseri Bilgilendirme Toplantısı Grup Çalışmaları ve Rahatlama Nefes Egzersizleri Genel Hijyen Eğitimleri Zehirlenme İlk Yardım Eğitimleri Doğum Kontrolü Eğitimleri Çocuk ve Yetişkin Hijyen Eğitimleri Ağız ve Diş Sağlığı Eğitimleri	Yok
Aydın B.B.	Yok	Yok	Kadın Kanserine Karşı Projesi kapsamında Aydın B.B. Oda Orkestrası Gösterisi
Balıkesir B.B.	Yok	Yok	Yok
Bursa B.B.	Yok	Yok	Yok
Denizli B.B.	Yok	Hamilelik Okulu	Belediye bünyesinde kadınlara ücretsiz spor kursları ve “Diyetisyen Günleri” etkinliği
Diyarbakır B.B.	2016 Faaliyet Raporu Yok	2016 Faaliyet Raporu Yok	2016 Faaliyet Raporu Yok
Erzurum B.B.	Yok	Yok	Yok
Eskişehir B.B.	İlçelerdeki Kadınların kanser taraması için KETEM’e götürülmesi	Kadın Sağlığı Eğitici Eğitimi Kadın Sağlığı Çalıştayı Fenilketonüri Semineri	Kadınları KETEM’e taşıma Hizmeti Kırsaldaki kadınlara kanser taraması için araç tahsis Kadın Sağlığı Eğitimi
Gaziantep B.B.	Belediye hastanesi sağlık hizmeti KETEM’de rahim ağzı kanseri taraması Gezici araçla meme kanseri taraması Ailelere tüp bebek tedavisi Anne Otel	Kadın Halk Sağlığı Eğitimi GASMEK binası içinde gebe sınıflarının oluşturulması	Yok
Hatay B.B.	2016 Faaliyet Raporu Yok	2016 Faaliyet Raporu Yok	2016 Faaliyet Raporu Yok
İstanbul B.B.	2016 Faaliyet Raporu Yok	2016 Faaliyet Raporu Yok	2016 Faaliyet Raporu Yok
İzmir B.B.	Yok	Sağlıklı Anne-Kadın Eğitimi Kadın Sağlığı Eğitim Programı	Yok
K. Maraş B.B.	Yok	Yok	Yok
Kayseri B.B.	Yok	Yok	Yok
Kocaeli B.B.	Yok	Kadın Sağlığı, İlk Yardım ve Ev Kazaları, Ergen Sağlığı, Sağlığı Bozan Etmelerden Kaçınma, Yetişkinlerde Bulaşıcı Hastalıklar, Menopoz, Hipertansiyon, Kanseller, Kemik Erimesi ve Meme Kanseri vb. konularda eğitimler İşitme ve Konuşma Engelli Kadınlara Kadın Sağlığı Eğitimi İşitme ve konuşma engelli kadınlara, Sağlıklı Yaşam Ve Beslenme Eğitimi verilmiştir	Yok
Konya B.B.	Yok	Gebe Okulu Projesi	Yok
Malatya B.B.	Kanserle Savaş Haftasında kadınlarla KETEM’e ziyaret ve kanser taraması	Yok	Kadın doğum servisinde, yeni doğum yapan annelere, “Hoş Geldin Bebek” hediye paketi dağıtımı
Manisa B.B.	Yok	Kadın Sağlığı Seminerleri	Yok
Mardin B.B.	Yok	Arin Kadın Merkezi bünyesinde kadınlarla toplumsal cinsiyet, meme kanseri, rahim ağzı kanseri vb. birçok konuda eğitim	Kadınlarda hijyen ve üreme sağlığı, meme kanseri ve rahim ağzı kanseri hakkında farkındalık çalışmaları
Mersin B.B.	Yok	Yok	Yok
Muğla B.B.	Yok	Yok	Mor Yaşam Projesi kapsamı da Muğla E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda ve Fethiye Eşen Ceza İnfaz Kurumunda kalan kadınlara hijyen paketi dağıtımı
Ordu B.B.	Yok	Yok	Yeni doğum yapan annelere yıl içerisinde yeni doğan bebek seti ve bakım rehberi hediye edilmesi
Sakarya B.B.	Yok	Yok	Yok
Samsun B.B.	Yok	Yok	Yok
Şanlıurfa B.B.	Kadınlara yönelik sağlık taraması	Yok	Yok
Tekirdağ B.B.	Yok	Yok	Yok
Trabzon B.B.	Yok	Yok	Yok
Van B.B.	2016 Faaliyet Raporu Yok	2016 Faaliyet Raporu Yok	2016 Faaliyet Raporu Yok

Tablo 2’deki veriler incelendiğinde büyükşehir belediyelerinin bazılarında kadınlara yönelik kendilerinden beklenen çalışmaların yürütüldüğü gözlenmektedir. Kadınlara yönelik sağlık hizmeti faaliyetleri içinde genel sağlık taraması hizmetlerinin ve kadın kanserini önlemek amaçlı kanser tarama faaliyetlerinin yapıldığı tespit edilmiştir. Kadınlara yönelik

sağlık hizmetlerine güzel bir örnek olarak Gaziantep Belediyesinin “Ailelere Tüp Bebek Projesi” kapsamında ailelere tüp bebek tedavisinin yapılması ve kadınların anne olma hayalinin gerçekleştirilmesi gösterilebilir. 2016 faaliyet raporlarına göre bu proje kapsamında 2016 yılı içinde 160 kadın bu tedaviden faydalandırılmıştır. Aynı büyükşehir belediyesinin bir başka güzel hizmeti “Anne Oteli” olmuştur. Anne Oteli, doğum yapma tarihi yaklaşmış anne adaylarının, ulaşım kaynaklı sıkıntılarından ötürü evde doğum yapmasını önleyerek daha sağlıklı bir ortamda ve sağlık personeli nezaretinde doğum yapmasını sağlamak amacıyla anne adayları ve refakatçisi için ev ortamını aratmayacak şekilde misafir anne odası hazırlanarak halkın hizmetine sunulmuştur.

Kadınlara yönelik sağlık eğitim faaliyetleri kapsamında ise büyükşehir belediyelerinin kadın sağlığına yönelik; çok çeşitli eğitimler, seminerler, çalıştaylar, toplantılar yaptıkları anlaşılmıştır. Genel sağlık eğitimlerinden menopoz, tansiyon, kanser vb. eğitimlerine, çocuk ve yetişkin hijyen eğitimlerinden ilk yardım eğitimlerine, toplumsal cinsiyet eğitiminden annelik eğitimine, rahatlama nefes egzersizi eğitimlerinden anne sağlığı eğitimlerine kadar bir dizi önemli eğitim faaliyetleri gerçekleştiren büyükşehir belediyelerinin, bu faaliyetlerden bazılarını Kadın Merkezleri, Kadın Halk Sağlığı Merkezleriyle yaptıkları tespit edilmiştir. Gerçekleştirilen bu faaliyetlere güzel bir örnek olarak Gaziantep Büyükşehir Belediyesi’nin GASMEK binası içinde “Gebe Sınıfları”nın oluşturulması gösterilebilir. Oluşturulan bu sınıflarda gebelerin doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrası dönemlerine ilişkin bilgi sahibi olmaları, bilinçli doğum yapmaları ve sağlıklı bebek bakımlarını sürdürebilmeleri amaçlanmıştır. 2016 faaliyet raporlarına göre 2016 yılı içinde yaklaşık 262 kadın bu hizmetten yararlanmıştır. Takdir edilecek bir başka uygulama da Denizli Büyükşehir Belediyesi’nin gerçekleştirdiği “Hamilelik Okulu” faaliyetidir. “Ailemi Seviyorum Projesi” kapsamında “bilinçli anneler, sağlıklı nesiller” sloganıyla hayata geçirilen hamilelik okulunda anne adaylarına eğitimler verilmektedir. 2016 faaliyet raporlarına göre 2016 yılı içerisinde yaklaşık 112 anne adayı bu okulda eğitim almıştır. Yine Kocaeli Büyükşehir Belediyesi’nin kadınlar içinde özellikle işitme engelli ve konuşma engelli kadınlara yönelik özel eğitimleri de örnek olacak uygulamalardan biridir. Bu özel eğitimler kapsamında kadın sağlığı, yaşam ve beslenme eğitimleri verilmiştir. 2016 faaliyet raporlarına göre 2016 yılında toplam 40 engelli kadın bu eğitimden faydalanmıştır.

Büyükşehir Belediyelerinin faaliyet raporları doğrultusunda büyükşehir belediyelerince kadınlara yönelik gerçekleştirilen diğer sağlık faaliyetleri; kadın sağlığı konusunda farkındalık çalışmaları (broşür-afiş gibi görsel faaliyetler), kadınlara hijyen paketleri dağıtımı, yeni doğum

yapan annelere bakım rehberi ve “Hoş Geldin Bebek” hediye paketi dağıtımı, ücretsiz spor kursları ve diyetisyen günleri, sağlık taraması için kadınlara özel araç tahsis vb etkinliklerdir.

Sonuç olarak 2016 faaliyet raporlarına göre oluşturulan tablo verilerinden anlaşılabileceği üzere büyükşehir belediyelerince, kendilerine kanunla zorunlu görev olarak verilme de, eylem planlarında kendilerine yüklenen sorumluluklara uygun faaliyetler gerçekleştirmeye çalışılmıştır. Diğer bir ifadeyle büyükşehir belediyelerinin kendi sorumluluk alanlarında, sağlıkla ilgili görevlerini yerine getirirken cinsiyete duyarlı bir yaklaşım sergiledikleri anlaşılmaktadır. Ancak burada üzücü olan manzara bu faaliyetlerin tüm büyükşehir belediyeleri tarafından gerçekleştirilmemiş olmasıdır. Bu konuda bazı büyükşehir belediyelerinde (örneğin Adana, Ankara, Şanlıurfa B.B. gibi) cinsiyete duyarlılık açısından sadece sağlık taraması yapmak gibi basit, yüzeysel sınırlı bir faaliyetle yetinilirken, bazı büyükşehir belediyelerinde ise (örneğin Erzurum, K. Maraş, Balıkesir B.B.gibi) özellikle kadınlara yönelik hiçbir sağlık faaliyeti yürütülmemekle sağlık alanında cinsiyete duyarlı bir yaklaşım sergilenmemiştir. Yani sağlık alanında cinsiyete duyarlı belediye hizmeti sunma duyarlılığının tüm büyükşehir belediyelerine yaygınlaştırılması ihtiyacı belirgin bir şekilde ortaya çıkmıştır.

Büyükşehir Belediyelerince Kamusal Alanda Kadınlara Yönelik Gerçekleştirilen Faaliyetler

Büyükşehir belediyelerinin cinsiyete duyarlı bütçe değerlendirmelerinde ele alınan faaliyet alanlarından birisi de “kamusal alan”a yönelik faaliyetlerdir. Bu konuda çalışmalar yapan Günlük-Şenesen tarafından da belirtildiği üzere kamusal alana yönelik faaliyetler kapsamında sokak aydınlatması, toplu ulaşım olanakları (araç, saat), güvenlik ortamı (şiddet ve tacize karşı önlemler), mekânsal/ergonomik düzenlemeler (tuvalet, merdiven, masa, sandalye, kaldırım vb. faaliyetler) yer almaktadır. Söz konusu bu faaliyetlerin bazıları kadının toplumsal yaşama katılımını kolaylaştırmaya yönelikken, bazıları kadın güvenliğini sağlama ve korumaya yöneliktir. Cinsiyete duyarlı yaklaşımlar çerçevesinde kamusal alanda özellikle kadınlara yönelik istismar, taciz, şiddet olaylarını önleme ve korumaya yönelik faaliyetler daha ön plandadır. Nitekim kadınlara ve çocuklara yönelik şiddetle ve namus cinayetleriyle mücadele kapsamında çıkartılan 2006 Tarihli 17 Sayılı Başbakanlık Genelgesi’nde, kadınlara yönelik şiddet içeren eylemlerle mücadele bir devlet politikası olarak benimsenirken bu konuda yerel yönetimler şiddet ve tacizi koruyucu ve önleyici önlemler alarak güvenlik ortamı oluşturmaları (gerekli hizmet kurumlarının oluşturulmasında, kurumsal hizmetler verilmesinde) ve eğitim hizmetleri vermeleri, kent planlamasında sokak

ve parkların iyi aydınlatılması vb. konularda sorumlu ve işbirlikçi kurum olarak belirlenmiştir. Diğer bir ifadeyle yerel yönetimlere şiddete uğrayan kadınları koruma ve toplumda bu sorunla mücadele etme sorumluluğu yüklenmiştir. Aynı zamanda daha önce belirtildiği üzere 5393 sayılı Belediye kanunu göre nüfusu 50000'in üzerinde olan belediyelerde kadın sığınma evleri kurma sorumluluğu (yasal zora dayalı olmaksızın) verilirken, 6360 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nda nüfusu 100.000'in üzerindeki belediyelere kadınlar ve çocuklar için konuk evi açma sorumluluğu ve zorunluluğu getirilmiştir. 2006-2010 Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve 2012-2015 Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Eylem Planlarında yerel yönetimlere kadına yönelik şiddetin önlenmesi konusunda farkındalık yaratma, zihniyet dönüşümünün sağlanması, kadınların güçlendirilmesi ve koruyucu hizmetler sağlanması konularında sorumluluklar yüklenmiştir. Bu kapsamda büyükşehir belediyelerinin faaliyet raporlarına göre kamusal alana yönelik gerçekleştirdikleri çalışmalar tespit edilerek Tablo 3'de sunulmuştur.

Tablo 3. Büyükşehir Belediye Faaliyet Raporlarında Kamusal Alanda Kadınlara Yönelik Faaliyetler

BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ	KAMUSAL ALANDA KADINLARA YÖNELİK FAALİYET TÜRLERİ		
	İstismar, Şiddet ve Tacize Karşı Gerekli Güvenlik Ortamının Oluşturulması Faaliyetleri ve Mekânsal Düzenlemeler	İstismar, Şiddet ve Tacizi Önlemeye Yönelik Eğitim, Çalıştay, Seminer, Bilgilendirme, Yönlendirme, Destekleme vb. Faaliyetleri	İstismar, Şiddet ve Tacize Karşı Diğer Bazı Faaliyet ve Hizmetler
Adana B.B.	Yok	Pınar Mahallesi Kapalı Semt Pazarında Kadına Şiddete Hayır Basın Açıklaması	Kent Konseyi Kadın Meclisi iş birliği ile kuaförlere "Çocuk Gelin Olmasın" sticker dağıtımı (100 Adet)
Ankara B.B.	Kadın Sığınma Evleri	Yok	Yok
Antalya B.B.	Kadın Sığınma Evi	Kadın Sığınma Evlerinde Eğitim ve etkinlikler Kadın Danışma Merkezi Bilgilendirme ve Eğitim Hizmetleri (sığınma evine yerleştirme, psikolojik ve hukuki danışmanlık, ekonomik destek alabileceği kurumlara yönlendirme, kadına yönelik şiddetin önlenmesine yönelik eğitim ve bilgilendirme vb)	Yok
Aydın B.B.	Kadın Konukevi Hizmeti	Yok	Yok
Balıkesir B.B.	Kadın Konuk Evi Hizmeti	Yok	Yok
Bursa B.B.	Kadın Sığınma Evi Şiddet Yasası gereği Kadın Sığınma Evindeki çalışmayan bayanlara aylık 310 tl'lik ödeme	Yok	Yok
Denizli B.B.	Yok	Yok	Yok
Diyarbakır B.B.	2016 Faaliyet Raporu Yok	2016 Faaliyet Raporu Yok	2016 Faaliyet Raporu Yok
Erzurum B.B.	Yok	Yok	Yok
Eskişehir B.B.	Yok	Türkiye'de yaşanan şiddet, baskı ve vahşet olaylarına karşı yapılması gerekenler ve alınacak önlemlerin neler olması gerektiğine dair geniş katılımlı (STK'lar, akademisyenler, hukukçular, psikologların katıldığı) tartışma toplantıları Kent Konseyi Kadın Meclisi, Kamu Kurumları, Akademisyenler ile işbirliği içinde şehrin muhtelif yerlerindeki kahvehanelerinde şiddetle karşı bilgilendirme çalışmaları Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Eskişehir İl Eylem Planı Yıllık Faaliyet Planlama Çalıştayı" na katılım sağlanmıştır. Kadın Danışma ve Dayanışma Merkezine kadınlara yönelik eğitim faaliyetleri	25 Kasım Kadına Yönelik Şiddetle Karşı Uluslararası Mücadele Günü" etkinlikleri kapsamında "Şiddetle Dur Diyorum" yazılı etiket dağıtımı. "25 Kasım Kadına Yönelik Şiddetle Karşı Uluslararası Mücadele Günü" etkinlikleri kapsamında Şehir Tiyatroları sahnelerindeki etkinliklerin sonunda sanatçıların bildiri okuyarak ve turuncu atkı tatarak kadınlara ve kız çocuklarına yönelik her türlü şiddet ve ayrımcılığın önlenmesi konusunda farkındalık yaratma faaliyeti.
Gaziantep B.B.	Kadın Sığınma Evi Hizmeti Kadın Konuk Evi Hizmetleri (Sağlık, eğitim, barınma, hukuki ve psikolojik destek hizmetleri) yanında GASMEK'lerle işbirliği içerisinde pazar günleri kadınlara yönelik kuaförlük, çocuk bakımı vb sertifikalı eğitimler	Kadın sığınma evinde kalan misafirlere barınma, koruma, rehberlik ve danışmanlık hizmet verilmesi Kadın Konuk Evi Hizmetleri kapsamında GASMEK'lerle işbirliği içerisinde Pazar günleri kadınlara yönelik kuaförlük, çocuk bakımı vb sertifikalı eğitimler verilerek şiddet mağdurlarının güçlendirilmesi İl genelinde Kadınlara yönelik her türlü ayrımcılığın önlenmesi, erken yaşta evliliğin önlenmesi ve aile birliğinin korunmasına yönelik farkındalık yaratıcı eğitimler Kadına şiddetin önlenmesi ile ilgili, bilgilendirme ve bilinçlendirme faaliyetleri düzenlenmesi	Yok
Hatay B.B.	2016 Faaliyet Raporu Yok	2016 Faaliyet Raporu Yok	2016 Faaliyet Raporu Yok
İstanbul B.B.	2016 Faaliyet Raporu Yok	2016 Faaliyet Raporu Yok	2016 Faaliyet Raporu Yok
İzmir B.B.	Kadın Sığınma Evi Hizmeti	Kadın Danışmanlık Merkezinde Danışmanlık Faaliyeti Şiddet Mağdurlarını Güçlendirme ve Farkındalık Eğitim	Kadına yönelik şiddetin suç olduğunu anlatan görsellerin dağıtılması Şiddet mağdurlarını bilgilendirici görsel dağıtımı

K. Maraş B.B.	Kadın Sığınma Evi Hizmetleri	Yok	25 Kasım Kadına Yönelik Şiddete Karşı Uluslararası Mücadele Günü” etkinlikleri kapsamında “Kadına Şiddete Sen de Dur De” etkinlikleri buluşması
Kayseri B.B.	Yok	Yok	Yok
Kocaeli B.B.	Kerpe Kadınlar Plajı Hizmeti Su Kazalarını Engelleme ve Bayramoğlu Kadınlar Plajı Hizmeti Darıca SGK Kadın Plajı Çevre Düzenlemesi Kandıra Miço Koyu A Tipi Mesire Yeri Düzenleme Yapım İşi (Miço Koyu Kadın Plajı)	Yok	Yok
Konya B.B.	Yok	Yok	“Mutlu Aile, Şiddete Hayır Sevgi ve Hoşgörüye Evet” konulu afiş ve fotoğraf sergisi
Malatya B.B.	Yok	Eşitlik Eylem Planı doğrultusunda kadınların şiddete maruz kalmaması için eğitim temelli destekler sunmak amaçlı yapılan konferanslar	Yok
Manisa B.B.	Yok	Yok	Yok
Mardin B.B.	Şehirdeki meydan, bulvar, cadde ve sokaklardaki kaldırım ve yaya geçiş yollarının kadınları koruyucu, toplumsal yaşama katılımını kolaylaştırıcı ve destekleyici olup olmadığını denetlenmesi Şehir planlanması ve yapı mimarisinde kadın bakış açısının geliştirilmesi üzerine ilgili STK’lar ve kadın örgütleri ile çalışmalar, toplantılar yapılarak raporlaştırılması ve konuyla ilgili düzenlemeler için girişimde bulunulması (5 toplantı) Kentin çeşitli noktalarında kadınlara yönelik bebek bakımı, emzirme, wc ihtiyaçlarını karşılayacak küçük istasyonların yapılması Kadına şiddet ihbar ve şikâyet ile ilgili Acil Destek Hattı (Alo Şiddet Hattı) Tahsisi	Toplumsal cinsiyet, kadının insan hakları, hasta hakları, kadına yönelik şiddetin önlenmesi, tecavüz, şiddet, ensest tespiti ve izlenmek süreci ilişkin eğitimler ve bilgilendirici çalışmalar düzenlemek, şiddet mağduru kadınların psikolojik destek görecekları danışmanlık merkezlerine yönlendirici danışmanlık hizmeti Kadına şiddet ve ayrımcı yaklaşımları ortadan kaldırmak için bilgilendirici ve farkındalık yaratan kampanyaların düzenlenmesi, Kadın Politikaları Daire Başkanlığı Şiddetle Mücadele Birimine başvuruda bulunan kadınlara psikolojik, sosyal, hukuki destekler	Toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik şiddetle mücadele konularında broşür, afiş, kitap, bülten, sticker, spot film, spot ses kaydı, pankart gibi eğitim materyallerinin çok dilli olarak hazırlanıp kent geneline dağıtılması ve ilgili hizmetlerin tanıtımının yer alacağı web sayfasının hazırlanması (240 adet eğitim materyali) 8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü, 25 Kasım Uluslararası Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele ve Dayanışma Günü ve 9 Ocak Kadın Kırımına Karşı Mücadele Günü için sergi, tiyatro, sinema gösterimi vb. etkinliklerin düzenlenmesi
Mersin B.B.	Kadın Sığınma Evi Hizmetleri Kadın Konukevi açılmıştır	Çocuk ihmal ve istismarını önlemek amacıyla oluşturulan “Beni Duy” projesi kapsamında Mersin Büyükşehir Belediyesi ve Türk Kadınlar Birliği arasında protokol imzalanmış olup çocukların cinsel dokunulmazlıklarına karşı işlenen suçlar konusunda, belirlenen bir okulda ebeveynlere bilgilendirme eğitim çalışması yapılmıştır.	25 Kasım Kadına Yönelik Şiddete Karşı Uluslararası Mücadele Günü” Etkinlikleri Dünya Kadınlar Günü Etkinlikleri Kadına Şiddet Flashmob Gösterisi ve Kadına Şiddete Hayır içerikli müzik olan Break The Chain gösterisi
Muğla B.B.	Yok	Mor Çatı Kadın Sığınma Vakfı tarafından gerçekleştirilen Kadın Sığınakları ve Dayanışma Merkezleri Kurultayına personel katılımı sağlanmıştır. Adana İlinde yapılan 19. Kadın Sığınakları ve Dayanışma Kurultayına katılım sağlanmıştır.	Yok
Ordu B.B.	Kadın Plaj Hizmeti	Yok	Yok
Sakarya B.B.	Yok	Yok	Yok
Samsun B.B.	Yok	Yok	Yok
Şanlıurfa B.B.	Yok	Yok	Yok
Tekirdağ B.B.	Yok	Aile danışma merkezleri açılarak aile bütünlüğünün sağlanması, aile içi fiili ve psikolojik şiddetin önlenmesi ve bertaraf edilmesi için çalışmalar yapılmıştır.	25 Kasım Kadına Yönelik Şiddete Karşı Uluslararası Mücadele Günü” etkinlikleri
Trabzon B.B.	Yok	Aile ve Kadın Danışma Masası Kurulması	Yok
Van B.B.	2016 Faaliyet Raporu Yok	2016 Faaliyet Raporu Yok	2016 Faaliyet Raporu Yok

Tablo 3’deki veriler incelendiğinde büyükşehir belediyelerinin bazılarında kadınlara yönelik kendilerinden beklenen çalışmaların yürütüldüğü gözlenmektedir. Büyükşehir belediyelerinin istismar, şiddet ve tacize karşı gerekli güvenlik ortamının oluşturulması faaliyetleri ve mekansal düzenlemeleri kapsamında; kadın sığınma evleri, konuk evleri açarak hizmet verdikleri, kadınlara yönelik plajlar oluşturdukları, kadınların hem korunması hem de toplumsal yaşama katılımını sağlamak amaçlı meydan, cadde, sokaklarda gerekli mekânsal düzenlemelerin yapılıp yapılmadığının denetlenmesi faaliyetlerini gerçekleştirdikleri, kadınlara yönelik bebek bakım ve emzirme odaları oluşturma gibi mekânsal düzenlemeler yaptıkları, kadına şiddet ihbar ve şikâyet ile ilgili acil destek hattı (alo şiddet hattı) tahsisi yaptıkları tespit edilmiştir. Bu konuda dikkat çeken uygulamalardan biri Ordu B.B.’nin kadın plajı hizmetidir. 2016 faaliyet raporlarına göre 2016 yılı içinde yaklaşık 32.206 kadın bu hizmetten yararlanmıştır. Büyükşehir belediyelerindeki en önemli hizmetlerden biri şüphesiz sığınma evleri hizmetidir. Türkiye gerçeğinde kadınlara yönelik yaşanan olumsuz vakalar düşünüldüğünde sığınma evlerine olan ihtiyacın çok fazla olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu hizmetlerden yararlananların sayısı da bu önemi ortaya koymaktadır. Örneğin 2016 yılı faaliyet raporlarına göre K.Maraş B.B.’nin sığınma hizmetinden faydalanan sayısı

2016 yılı içinde 1614 kişi olmuştur. Mardin B.B. tarafından Alo Şiddet hattının kurulması yine kadınlara yönelik geliştirilen faydalı güzel hizmetlerden bir başka örnektir. 2016 faaliyet raporlarına göre 2016 yılı içinde 184 kadının bu hizmetten yararlandığı tespit edilmiştir.

Büyükşehir Belediyelerinin faaliyet raporlarında kamusal alanda kadına yönelik faaliyetler kapsamında kadınlara yönelik istismar, şiddet ve tacizi önlemeye yönelik eğitim, çalıştay, seminer, bilgilendirme, yönlendirme, psikolojik/sosyal/hukuki destekler vb. faaliyetler yürüttükleri gözlemlenmiştir. Şüphesiz bu tür faaliyetler istismar, şiddet, taciz olaylarına karşı kadınları güçlendirmeyi, farkındalık ve zihniyet değişimi yaratmayı ve bu yolla kadınları korumayı hedefleyen eğitici, bilinçlendirici hizmetlerdir. Büyükşehir belediyelerinin gerçekleştirdikleri bu faaliyetlerden bazılarını Kadın Politikaları Daire Başkanlığı Şiddetle Mücadele Birimi, Kadın Dayanışma Merkezi, Aile Danışma Merkezleri çerçevesinde veya STK'lar, akademisyenler, hukukçular vb. katılımcılarla işbirliği gerçekleştirmeleri büyükşehir belediyelerinin kendilerinden kurması beklenen merkezler, yürütmesi istenen işbirlikleri konusunda üzerlerine düşen sorumlulukları yerine getirmeye çalıştığını gösterebilir. Örneğin Çocuk İhmal ve İstismarını önlemek amacıyla oluşturulan “Beni Duy” projesi kapsamında Mersin Büyükşehir Belediyesi ve Türk Kadınlar Birliği arasında protokol imzalanmış olup çocukların cinsel dokunulmazlıklarına karşı işlenen suçlar konusunda, belirlenen bir okulda ebeveynlere bilinçlendirme eğitim çalışması yapılmıştır. Bu kapsamda 2016 yılı faaliyet raporlarına göre yaklaşık 765 kişiye eğitim verilmiştir. Eğitim faaliyetlerine diğer güzel bir örnek de İzmir B.B. tarafından “Şiddet Mağdurlarını Güçlendirme ve Farkındalık” eğitimidir. Bu kapsamda 2016 yılı faaliyet raporlarına göre toplam 456 kişiye eğitim verilmiştir. Aynı büyükşehir belediyesi tarafından “Aile ve Kadın Dayanışma Masasının Kurulması” da cinsiyet çalışmaları açısından belediyeler bünyesinde geliştirilmesi istenen merkezlerden biri olması nedeniyle örnek teşkil edecek bir uygulama olarak gösterilebilir. 2016 faaliyet yılı raporlarına göre 2016 yılında toplam 1379 bayan danışmanlık hizmeti almıştır. Mardin B.B.’de Kadın Politikaları Daire Başkanlığı Şiddetle Mücadele Birimi tarafından gerçekleştirilen “Toplumsal cinsiyet, kadının insan hakları, hasta hakları, kadına yönelik şiddetin önlenmesi, tecavüz, şiddet, ensest tespiti ve izlenecek sürece ilişkin eğitimler ve bilgilendirici çalışmalar, şiddet mağduru kadınların psikolojik destek görecekları danışmanlık merkezlerine yönlendirici danışmanlık hizmetleri” kapsamında 2016 faaliyet raporlarına göre 101 kadının başvurusu alınmış ve bu kadınlarla rutin görüşmeler yapılmıştır. Bunlardan 15 kadına hukuki destek sağlanarak BARO’ya yönlendirilmiştir. Müracaat eden kadınların durumları göz önüne alınarak 91 kadına psikolojik, sosyal, hukuki destek verilmiştir. Müracaat eden 101 kadın mikro alanda geliştirilmeye çalışılmıştır. Kadınların talepleri doğrultusunda ekonomik olarak geliştirilmesi

için kuruma bağlı atölyeye yönlendirilmiştir. Kadın cinayetiyle sonuçlanan 7 vakaya BARO'dan avukat atanması sağlanarak dava süreci takip edilmiştir. Güvenlik tehlikesi yaşayan 7 kadına koruma tedbiri çıkartılmasında yönlendirmede bulunulmuştur

Büyükşehir belediyelerinin istismar, şiddet ve tacize karşı gerçekleştirdikleri diğer bazı faaliyet ve hizmetleri kapsamında; bilinçlendirici sticker/etiket dağıtımı, 25 Kasım Kadına Yönelik Şiddete Karşı Uluslararası Mücadele Günü Etkinlikleri (tiyatro, gösteri, konser vb. etkinlikler), toplumsal cinsiyet eşitliği ve şiddetle mücadele konularında bilgilendirici görsel dağıtımları (afiş, kitap, bülten, spot film, pankart vb.) ve fotoğraf sergileri sayılabilir. Tüm bu faaliyetlerinde yine istismar, şiddet, taciz olaylarına karşı kadınları güçlendirmeyi, farkındalık ve zihniyet değişimi yaratmayı ve bu yolla kadınları korumayı hedefleyen eğitici, bilinçlendirici hizmetler olduğu söylenebilir.

Büyükşehir belediyelerince yerine getirilen hizmetler (konuk evi hizmeti hariç) belediyelere sorumluluk olarak yüklenen ancak yasal yaptırımı olmadığı için belediyelerin inisiyatifine kalan hizmetlerdir. Bu açıdan bakıldığında bazı büyükşehir belediyelerinin kendi inisiyatifleriyle “kamusal alan”da cinsiyete duyarlı bir yaklaşımla hizmet gerçekleştirdikleri anlaşılmaktadır. Ancak bu mutlu edici tabloda tüm büyükşehir belediyelerinin aynı yaklaşımı yeterli ölçüde göstermemesi, özellikle Sakarya, Samsun, Şanlıurfa, Erzurum, Kayseri, Manisa Büyükşehir Belediyelerinin kamusal alanda kadınlara yönelik hiçbir faaliyetinin olmaması da üzücüdür.

Büyükşehir Belediyelerince Kadın İstihdam Olanaklarına İlişkin Gerçekleştirilen Faaliyetler

KSGM tarafından gerçekleştirilen 2008-2013 Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Eylem Planı'nda yerel yönetimlerinin sorumluluklarına ve işbirliğine vurgu yapılan alanlardan biri de kadınların istihdam edilebilirliklerinin ve ekonomik durumlarının güçlendirilmesi için gerçekleştirilecek politika ve hizmetlerdir. Belediyeler için diğer ilgili kurumlarla işbirliği içinde; kadınlara mesleki kurslar ve girişimcilik eğitimlerinin verilmesi, bunlara yönelik istihdam olanaklarının artırılması, kadınların çalışma koşullarının iyileştirilmesi, kadın yoksulluğu ile mücadele edilmesi, kadınlara yönelik kredi/mikro kredi gibi finansal destek uygulamalarının yaygınlaştırılması, kadınlara yönelik sosyal yardım ve hizmetlerin etkin bir şekilde yerine getirilmesi gibi görev ve sorumluluk belirlenmiştir. Bu kapsamda büyükşehir belediyelerinin 2016 yılı faaliyet raporlarına göre kadın istihdam olanaklarına ilişkin gerçekleştirdikleri çalışmalar tespit edilerek Tablo 4'de sunulmuştur.

Tablo 4. Büyükşehir Belediye Faaliyet Raporlarında Kadın İstihdam Olanaklarına İlişkin Faaliyetler

BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ	KADIN İSTİHDAM OLANAKLARINA İLİŞKİN FAALİYET TÜRLERİ	
	Kadın Girişimciliğinin Desteklenmesi ve Kadınların Ekonomik Açıdan Güçlendirilmesi Faaliyetleri	Mesleki Kurs ve Eğitim Faaliyetleri
Adana B.B.	Yok	Yok
Ankara B.B.	Yok	Kadınlara yönelik mesleki kurslar
Antalya B.B.	Yok	Yok
Aydın B.B.	Çine ilçesindeki kadın çiçek üreticilerinin desteklenerek bilinçlendirilmesi ve kadınların ürettikleri çiçeklerin Belediye Park ve Bahçeler Müdürlüğü tarafından satın alınarak il genelinde kullanılması	Yedi Eylül Yaşam Merkezinde bayanlara yönelik el Sanatları, moda tasarımı vb. kurslar
Balıkesir B.B.	Yok	Kadınlara yönelik mesleki kurslar
Bursa B.B.	Yok	Kadınlara yönelik mesleki kurslar
Denizli B.B.		Gerze Kurs Merkezi ve Kültür Evi'nde kağıt rölyef, halı dokuma ve taş baskı kursları
Dişarbakır B.B.	2016 Faaliyet Raporu Yok	2016 Faaliyet Raporu Yok
Erzurum B.B.	Eşi vefat etmiş bayanlara 2 ayda bir 500 TL ödeme	Mesleki kurs faaliyeti
Eskişehir B.B.	MAYA Mikro Kredi Kullanan Kadınlar, ESKED-DER üyesi üreten kadınlar ve ESMEK kursiyerleri kadınların ürettikleri ürünleri satabilmeleri ve ev ekonomisine katkıda bulunmaları amacıyla Turistik El Sanatları Merkezi satış standı kurulması 7 Mart Dünya Kadınlar Günü El Sanatları Ürünleri Satış Standı kurulması Eşitlik Birimince kadınlara yönelik Takas Pazarı düzenlenmiştir Eskişehir Kent Konseyi Kadın Meclisi'nin, okul öncesi eğitimin tam gün olması ve kadının iş yaşamında güçlendirilmesi adına yürüttüğü çalışmaları 3 Kasım 2016 Kadın İşletmeleri Finansman Desteği Semineri/Çalıştayı	Meslek edindirme kurs faaliyetleri (kadınlar için tamir kursları, etek-bluz dikimi kursu vb) KEDV (Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı) Girişimcilik Eğitim
Gaziantep B.B.	Kadın çiftçilerle fikir alışverişi yapmak, durum tespitinde bulunmak, faaliyetlerini doğru yönde planlamalarını sağlamak amaçlı toplantılar "Hijyen Süt Mutlu Kadın Projesi" kapsamında kadınlara süt sağım makinesi dağıttı (200 adet)	TCDB kapsamında kadınlara yönelik okuma-yazma kurslarının düzenlenmesi Kadınlara yönelik mesleki kurslar GASMEK bünyesinde kadınlara yönelik mesleki kurslar
Hatay B.B.	2016 Faaliyet Raporu Yok	2016 Faaliyet Raporu Yok
İstanbul B.B.	2016 Faaliyet Raporu Yok	2016 Faaliyet Raporu Yok
İzmir B.B.	Gecekondü bölgelerinde yaşayan korunmasız kadınların sosyal marjinalliklerinin azaltılması ve gelir elde etme fırsatlarının artırılmasına yönelik bütünlük projeleri kapsamında kadınların güçlendirilmesi faaliyetleri	Yok
K. Maraş B.B.	Yok	Geleneksel El Sanatları Atölyesinde kadınlara yönelik özel sim- sırma kursu, ahşap oyuncak yapımı kursu, Osmanlı çarıkları yapımı kursu Kadın Güçlendirme Merkezinde Avusturyalı Büyükelçiliği DAP Hibe Programı kapsamında Suriyeli kadınlara Türkçe eğitimi, Türk kadınlara ahşap oyuncak, kütüphane bebeci yapımı ve aile için danışmanlık eğitimi
Kayseri B.B.	Yok	Mesleki Kurs Faaliyetleri (kadın giysileri kalıp hazırlama kursu)
Kocaeli B.B.	Kocaeli Engelli Profil Belirleme ve İhtiyaç Analizi adlı MARKA DesteK Projesi	Kent Konseyi Kadın Meclisi, İŞKUR ve KOSGEB işbirliği ile yürütülen Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi projesiyle Kocaeli'deki kadınlara girişimcilik eğitimi
Konya B.B.	Yok	Kariyer Merkezinde istihdam imkanı sağlama ve meslek kursları Hanımın Lokali yaz döneminde yetişkinlere meslek kursu Kız Kuran Kursu ve Kız Yüksek Öğretim Yurdunda Eğitim Semineri AB Destekli Kadın Girişimciliği ve İstihdam Konulu eğitim
Malatya B.B.	Kadının sahip olduğu güçlerin ortaya çıkarılması ve yoksulluk, eğitim, tarımsal üretim, girişimcilik, pazarlama, örgütlenme, sosyal güvenlik konularında kimseye muhtaç olmadan kendi ve sorumluluğunda bulunan bireylerin yaşamlarını idame edebilmeleri amacıyla "2. Bahar Bahçeleri Projesi"	Kadınların sosyal yaşamda ekonomik anlamda güçlenmesi için kadınlara yönelik mesleki kurslar
Manisa B.B.	Kadın çiftçilere yönelik olarak, köy pazarında satılacak ürünler konusunda; "Sağlıklı Gıda Hizmeti, Ambalajlama ve Kırsal Turizm" eğitimleri verilmiştir Ekonomik ve sosyal açıdan güçsüz durumda olan, çocuk sahibi kadınların ücretsiz gündüz kreşi hizmetinden yararlandırılması	Ekonomik ve sosyal açıdan güçsüz durumda olan kadınlara mesleki eğitim verilmesi (Manisa bezi dokuma kursu verilmesi)
Mardin B.B.	Mesleki eğitim kurslarında başarılı olarak sertifika alan kursiyerlerin istihdamı için ilgili işkolunda faaliyet gösteren firmalar /şirketlerle iletişim kurulması ve kadınların kendi işyerlerini açabilmeleri hususunda danışmanlık desteğinin verilmesi Kadın Emeği Satış Merkezi: Ekonomi birimine kayıtlı kursiyerlerin yaptığı ürünler satış merkezinde 2016 yılında sunulmaya devam etmekte	Arın Kadın Merkezinde kadınlara yönelik dikiş atölyesi İŞ-Kur ortaklığıyla kadın meslek edindirme kursları (dikiş atölyesi, el sanatları atölyesi, ev tekstil ürünleri, sabun ve seramik atölyesi açılmıştır) (80 adet)
Mersin B.B.	Arın Kadın Merkezinde aktif katılım sağlayan kursiyerlerin çocuklarına kurum kreşinde Çocuk Gelişimciler tarafından bakım hizmeti Kadınlara tekstil fabrikalarında istihdam sağlanmış Kentin çeşitli bölgelerinde kadının ürettiklerini evin dışında üretim ve satış imkanının artırılması için Ekolojik Kadın Emeği Pazarları açılmıştır	Meslek Edindirme ve Eğitim Merkezinde el sanatları kursu Kadın Spor ve Mesleki Eğitim Merkezinde çeyiz ürünleri hazırlama kursu / takı tasarımı kursu
Muğla B.B.	Yok	Yok
Ordu B.B.	Kadın arıcıları kovan desteği	Altınordu ORMEK'te kadınlara meslek ve sanat eğitim kursları Ünye ORMEK'te kadınlara meslek ve sanat eğitim
Sakarya B.B.	Yok	Yok
Samsun B.B.	19 Mayıs İlçesinde kadın çiftçiler için sera kurulumuna destek (sera kurulum malzemesi, sera naylonu ve gül fidanı desteği) Kadınları güçlendirmek ve geliştirmek için El Sanatları Geliştirme Merkezlerinin kurulması	Yok
Şanlıurfa B.B.	Tekirdağ Kent Konseyi ile birlikte kadın el emeğine yönelik çeşitli etkinlikler	Kırsal alanda okuma yazma bilmeyen kadınlara yönelik kurslar Mesleki kurs faaliyetleri
Tekirdağ B.B.	Danışma Merkezi Hizmetleri (kadının güçlenmesi, üretken kendine yeterli hale gelmesine yönelik hizmetler)	Yok
Trabzon B.B.	Trabzon ili, Orta Hisar İlçesi, perakende sebze hali (kadınlar için) "Kadınlar Üretiyor, Arsin Senleniyor Projesi"	Yok
Van B.B.	2016 Faaliyet Raporu Yok	2016 Faaliyet Raporu Yok

Tablo 4'deki verilerden anlaşılabileceği üzere büyükşehir belediyelerince kadınların istihdam edilebilirliklerinin ve ekonomik durumlarının güçlendirilebilmesi için işgücü piyasasının ihtiyaçları doğrultusunda kadınlara yönelik tamir kurslarından el sanatları

kursuna, okuma-yazma kurslarından Türkçe eğitimine, bez dokumadan halı dokuma kurslarına, moda tasarımından kağıt-rölyaf-taş baskı kurslarına, dikiş-nakış-çeyiz kuşlarından oyuncak yapımı kurslarına kadar çok çeşitli mesleki kurslar verilmiş, atölyeler kurulmuştur. Yine aynı amaçla kadınlara yönelik girişimcilik ve istihdam eğitimlerinden meslek ve sanat eğitimlerine kadar çok çeşitli eğitim faaliyetleri yürüttükleri anlaşılmıştır. Kadınların istihdam olanaklarını artırmaya yönelik bu faaliyetleri büyükşehir belediyeleri kendi bünyelerinde açtıkları meslek edindirme ve eğitim merkezleri ile İş-Kur ve KOSGEB gibi çeşitli işbirlikleri kapsamında yürütmüştür. 2016 yılı faaliyet raporlarına göre hemen hemen bütün büyükşehir belediyelerince gerçekleştirilen meslek edindirme kursları ve eğitim faaliyetleri kapsamında çok sayıda kadının faydalandığı tespit edilmiştir.

Büyükşehir belediyelerinin mesleki kurs ve eğitimler dışında kadınlarının istihdam olanaklarını artırmaya yönelik olarak kadın girişimciliğini destekleyici ve kadını ekonomik açıdan güçlendirici faaliyetleri de söz konusudur. Bu faaliyetler; danışmanlık hizmeti vererek kadın girişimcileri bilinçlendirmek, yönlendirmek, profesyonelleştirmek veya üretken ve kendi kendine yeterli hale getirmek, kadınlara yönelik pazar alanları ve satış stantları kurarak veya destekleme alımları yaparak satış imkânlarını artırmak, finans veya malzeme desteği yapılarak kadınların kendi işlerini kurmalarını kolaylaştırmak, kadınların çalışma imkânlarını kolaylaştırmak amacıyla çocuklarına kreş imkânı sunmak şeklinde sıralanabilir. Bu kapsamda örneğin Aydın Büyükşehir Belediyesi, Çine ilçesindeki kadın çiftçileri bilinçlendirerek ve ürettikleri ürünleri il genelinde kullanılmak üzere Belediye Park ve Bahçeler Müdürlüğü'nce satın alarak kadın girişimcilerin satış imkânlarını destekleyici yönde faaliyet gerçekleştirmiştir. Trabzon Büyükşehir Belediyesi “Kadınlar Üretiyor, Arşin Şenleniyor” projesi kapsamında kadınlar için sebze hali kurarken, Mardin Büyükşehir Belediyesi kentin çeşitli bölgelerinde “Ekolojik Kadın Emeği Pazarları” açarak kadınların üretimini ve satış imkânını artırmaya yönelik bir faaliyet gerçekleştirmiştir. Manisa ve Mardin Büyükşehir Belediyeleri kadınların çalışma imkânlarını kolaylaştırmak adına ekonomik ve sosyal açıdan güçsüz kadınların çocuklarına kreş desteği verirken; Samsun Büyükşehir Belediyesi 19 Mayıs ilçesindeki kadın çiftçiler için sera kurulumuna destek amaçlı sera kurulum malzemesi ve gül fidanı desteği yaparak kadınların üretken hale gelmesini destekleyici bir faaliyet yürütmüştür. Yine Mersin Büyükşehir Belediyesi tarafından ise “Kırsal Alanda Yaşayan Kadın Üreticileri Mersin Arıcılığına Kazandırma Projesi” kapsamında kadın üreticilere arı kovanı, arı malzeme seti vs. malzeme desteği yapılmıştır. Eskişehir Büyükşehir Belediyesi ise kadınları iş yaşantısında güçlendirici çalışmalar, kadınlara yönelik satış stantları ve takas pazarları kurma yönünde faaliyetler yürütmüştür.

Büyükşehir belediyeleri tarafından kadın istihdam olanaklarını artırmaya yönelik yürütülen söz konusu faaliyetler şüphesiz cinsiyete duyarlı bir yaklaşımla belediye faaliyetleri yürütmek açısından çok güzel örnek çalışmalardır, belediyelerden beklenen faaliyetlerdir. Ancak Türkiye gerçeğindeki kadın yoksulluğu, kadına yönelik şiddet/istismar, bozuk gelir dağılımı, işsizlik gibi problemler nedeniyle daha kadın istihdamını artırmaya yönelik birçok proje ve faaliyete (örneğin kadın yoksulluğu ile mücadele eden projeler vb.), sosyal güvenlik dışında kalan kadınlara yönelik çeşitli sosyal yardımlara (örneğin konut tahsis, kira desteği vb gibi) ihtiyaç bulunması nedeniyle yeterli düzeyde değildir.

Büyükşehir Belediyelerince Gerçekleştirilen Kadınlara Yönelik Bilinçlendirme ve Sosyal-Kültürel Faaliyetler

Büyükşehir belediyelerinin yasal görev ve sorumluluk alanlarından biri de hizmet verdikleri coğrafi alandaki vatandaşlara yönelik sosyo-kültürel faaliyetlerdir. Şüphesiz kadınların toplumsal cinsiyet kimliklerinden kaynaklanan mağdurluklarına dayanan sosyo-kültürel ihtiyaçları da bulunmaktadır. Cinsiyete duyarlı bir yaklaşım sergilemek açısından büyükşehir belediyelerinin kadınlara yönelik bilinçlendirme ve sosyo-kültürel faaliyetler yürütmesi de beklenmektedir. Dolayısıyla büyükşehir belediyelerinin sosyo-kültürel hizmetlerini ne oranda cinsiyete duyarlı bir şekilde gerçekleştirildiğinin tespiti de önemlidir. Bu doğrultuda 2016 yılı faaliyet raporlarına göre büyükşehir belediyelerince gerçekleştirilen kadınlara yönelik bilinçlendirme ve sosyo-kültürel faaliyetler Tablo 5’de sunulmuştur.

Tablo 5. Büyükşehir Faaliyet Raporlarında Kadınların Kadınlara Yönelik Bilinçlendirme ve Sosyal-Kültürel Faaliyetler

BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİ	KADINLARA YÖNELİK BİLİNÇLENDİRME VE SOSYO-KÜLTÜREL FAALİYET TÜRLERİ	
	Kadınlara Bilinçlendirme ve Sosyo-Kültürel Açından Geliştirmeye Yönelik Eğitim, Çalıştay, Seminer, Spor ve Hobi Kursları, vb. Faaliyetler	Diğer Sosyo-Kültürel Faaliyet ve Etkinlikler
Adana B.B.	Yumurtalık Açık Ceza Evindeki Kadınlara Taş Yapımı Eğitimi 8 Mart 2016 Dünya Kadınlar Gününe Özel "Aile Semineri" Kadınlara yönelik kültürel faaliyetler (seminer, eğitim, vb)	Kadınlara yönelik kültürel faaliyetler (gezi, kitap vb. dağıtım) Kent Konseyi Kadın Meclisi ile Güzelıyalı Cumhuriyet Parkı'nda spor etkinliği yapan vatandaşlaraBelediyemizi Gezisi 9.Tülay Kitap Fuarı, "Kadın Ceza Evlerine Kurulacak Kütüphane İçin Kitap Bağışı Etkinliği" "Kitap Ayracı Ve Hüseyin Sözlü Defter Dağıtım" (6.000 Adet) Belediye Tiyatro Salonu'nda kurumda çalışmakta olan bayan personele 8 Mart Dünya Kadınlar Günü özel programı ve karanfil dağıtım / Dış birimlerde çalışan bayan personellere yerinde ziyaret ve hediye dağıtım
Ankara B.B.	Kadınlara yönelik kültürel faaliyetler (Seminer, Eğitim, vb) Hanım Lokalleri	Kadınlara yönelik kültürel faaliyetler (gezi, kitap vb. dağıtım)
Antalya B.B.	Kadın Hakları Eğitimi Toplumsal Cinsiyet Roller Eğitimi Ölçe Kontrol ve Etkili İletişim Eğitimi Çocukla İletişim ve Çocuk Eğitimi Erkek-Kadın İlişkileriEğitimi Ergen- Ebeveyn İlişkisi Eğitimi Erkeklerin Biyolojik Ve Fizyolojik Farklılıkları Eğitimi Anneler Konuşuyor Söyleşi "Evliliğe İlk Adım" Projesi	Aile Eğitim ve Sosyal Hizmet Merkezleri Etkinlikleri, Kadınlar Matinesi "Her Kadın Özgür" Projesi(kişiyi özel bakım, cilt ve saç analizi yapılmıştır)
Aydın B.B.	Yok	8 Mart Dünya Kadınlar Günü için etkinlik Plaj Voleybolu Turnuvası
Balıkesir B.B.	Yok	08.03.2016 Kadınlar Günü Konseri
Bursa B.B.	Kadın İnsan Hakları Eğitim Programı (16 hafta) Sosyal Yaşam Merkezi ((Mesleki –sanat- kültür kurslar, spor faaliyetleri)	16 yaş Üstü BayanlaraBursa Mobil Eğitim Projesi (10 ilçede ve 10 adet eğitim aracı ücretsiz bilgisayar ve internet hizmeti)
Denizli B.B.	6 farklı bölgede bayanlara zumba eğitimi verilmiştir Yenişehir Seramik Atölyesi'nde verilmekte olan seramik kursu Çini, tel kırma, tezhip, minyatür kursları 8 Mart Dünya Kadınlar Günü kapsamında "Medya ve Kadın" konulu söyleşi gerçekleştirilmiş	Yerel yönetimler tarafından hazırlanan tek kadın dergisi olma özelliği taşıyan "Denizli Kadın Dergisi" (her seferinde 18.000 adet olmak üzere 2 sayı çıkarılmakta) Kent Konseyi Kadın Meclisi tarafından, 8 Mart Dünya Kadınlar Günü kapsamında "8 Mart'ta 8 Gün" sloganıyla gerçekleştirilen etkinliklerde; hayatında hiç sinemaya gitmemiş 140 kadının sinemaya götürülmesi 8 Mart Dünya Kadınlar Günü kapsamında huzurevi sakinleri için eğlence programı, hasta / hasta yakınları ve hastanede çalışan kadınlar ile cezaevindeki kadınlara ziyaret
Diyarbakır B.B.	2016 Faaliyet Raporu Yok	Faaliyet Raporu Yok
Erzurum B.B.	Kadın Yasal Hakları Eğitimi	Eşi vefat etmiş bayanlara 2 ayda bir 500 TL.

Eskişehir B.B.	Yangından Korunma Eğitimi 13 Ocak Eskişehir Eşitlik Platformu, Anadolu Üniversitesi Kadın Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi Kamu Kurum - Kuruluşları ve Sivil Toplum Nasıl Birlikte Çalışabilir Çalıştayı 22 Aralık 2016 "Görünmeyen Kadın Emegi" Konferansı Kadınların Yaratıcı Yazma Atölyesi Kadınların hukuksal hakları konusunda bilinçlendirilmesi için Eskişehir Kent Konseyi Kadın Meclisi Hukuk Seminerleri Eskişehir Kent Konseyi Kadın Meclisi öncülüğünde, kadınların dijital dünyada karşılaşılabileceği risklerden korunabilmeleri ve güvenli internet kullanabilmeleri konusunda düzenlenen "Ortak Akıl Toplantısı"	8 Mart Dünya Kadınlar Günü Tiyatro Gösterimi 10 Nisan Türkiye Sakatlar Derneği Kadın Kolları Başkanlığı Gezi Etkinliği Eskişehir Kent Konseyi Kadın Meclisi ve Büyükşehir Belediyesi Eşitlik Birimi tarafından 5 Aralık Dünya Kadın Hakları Günü kapsamında "Farkındalık Yaratma Etkinliği" Eskişehir Kent Konseyi Kadın Meclisi tarafından organize edilen "Kadının Adı Var" adlı gösteri Anneler Günü Pikniği Büyükşehir Sanat Merkezinde Düzenlenen Sergiler: Bursa Kadın Ressamlar Resim Sergisi, Dünya Kadınlar Günü Resim Sergisi Kadınlara Sinema Şenliği Diş paydaşlara kültürel, sosyal, sanatsal vb. faaliyetler: Eskişehir Kadın Platformu Yıldırım Mayruk 2023'e Hikayeler Defilesi
Gaziantep B.B.	Çocukların ruhsal ve bedensel gelişimine katkıda bulunmak amacıyla yaşayarak öğrenme merkezi gibi merkezlerde yürütülen faaliyetler, kadınlara rehberlik ve danışmanlık hizmetleri TCDB kapsamında il genelinde kadınlara yönelik her türlü ayrımcılığın önlenmesi, erken yaşta evliliğin önlenmesi ve aile birliğinin korunmasına yönelik düzenlenen farkındalık yaratıcı eğitimler verilmiştir	Kadın Dostu Kent olma çalışmaları doğrultusunda faaliyetler düzenlenmesi TCDB kapsamında kadınlara yönelik sanatsal ve kültürel faaliyetler (sinema, tiyatro, gezi, piknik vb.) düzenlenmesi Antep Harbinde kahramanca mücadele veren şehit-gazi kadınların anısına Şehit Kadınlar Anıtı, temsili mezar taşları, mezar onarımı ve çevre düzenlemesi yapılmıştır
Hatay B.B.	2016 Faaliyet Raporu Yok	2016 Faaliyet Raporu Yok
İstanbul B.B.	2016 Faaliyet Raporu Yok	2016 Faaliyet Raporu Yok
İzmir B.B.	Yok	Kadına yönelik özel gün ve haftalarda düzenlenen etkinlikler Kadınlara yönelik YassıadaGezisi
K. Maraş B.B.	Dezavantajlı Kadınlara Yönelik Sosyal Rehabilitasyon Merkezi ve Maraş Oyuncakları Atölyesi Projesi (SODES): Proje kapsamında kadınlara yönelik, sim-sırma kursu, ahşap oyuncak kursu, kitle bebek kursu, ney kursu, gezi ve seminer etkinlikleri düzenlenmiş, Maraş Oyuncakları Sergisi açılmıştır Kadınlara yönelik "Bağımlılık Konferansı" Kadınlara Yönelik "Aile Eğitimi Programı Konferansı" Kadın ve Aile Portali Geliştirme (Vatandaşlarla çağın gereklerine uygun olarak daha çok etkileşime geçebilme ve görüşlerini paylaşabilme imkanı sağlanmıştır)	SODES Dezavantajlı Gruplara Yönelik Sosyal Rehabilitasyon Merkezi ve Maraş Oyuncakları Atölyesi projesi kapsamında kadınlara "Ashab-Kehf Gezisi" 8 Mart Dünya Kadınlar Günü etkinlikleri kapsamında belediye kadın personeline yemek programı Sivil Toplum Kuruluşlarının kadın temsilcilerine kahvaltı programı Deli Gönüller Aile Danışma ve Eğitim Merkezinde kadınlara iftar yemeği programı Kadın Aile Şube Müdürlüğü ve KADEM ile ortaklaşa "Mübelliğ Sergisi" Belediye Kadın Okuma Ve Dinlenme Salonunda her ay "Kitap Okuma Etkinliği"
Kayseri B.B.	Kadın ve Gençlik Merkezi tarafından kadınlara yönelik mesleki beceri ve kişisel eğitim kursları, sosyal ve kültürel programlar ve gençlere yönelik eğitim hayatlarında daha başarılı olmaları için destekleyici kurslar verilmiştir Kadınlar Lokali	Yok
Kocaeli B.B.	Yok	8 Mart 2016 Dünya Kadınlar Günü "Hayatın Engelsiz Sultanları" Organizasyonu Kadınlar Korosu Dünya Kadınlar Günü Etkinliği
Konya B.B.	Hanımlar Lokali	8 Mart Dünya kadınlar Gününde Kadın mahkumlara "Mutluluk" konulu seminer Bayanlara Özel Hadis Sohbeti Aziz Sancar Kız Çocukları İçin Stem Kampları Projesi çerçevesinde Konya Bilim Merkezinde Kız Çocukları ağırlanmıştır
Malatya B.B.		Kadın Kültür ve Spor Merkezi olarak "Öğrenme Şenlikleri Ve El Emegi Göz Nuru Sergisi" Kadın Kültür ve Spor Merkezi tarafından geleneksel hale getirilen 2500 kişilik "Birlik, Beraberlik ve Paylaşmak için Aşure Günü Buluşması" programı Kadın Kültür ve Spor Merkezi tarafından Anneler Günü nedeniyle düzenlenen "Renklerin Dansı Kişisel Resim Sergisi" Çanakkale Deniz Savaşlarının kadın kahramanlarına ithafen "Hemşire Safiye" adlı tiyatro gösterisi "Anneler Günü ve Anne Üniversitesi Mezurları Buluşması" temalı Aile Pikniği Etkinliği
Manisa B.B.	Kadın seminerleri	İl merkezini ve ilçeleri hiç görmemiş kadın ve çocuklara yönelik Tarihi Turistik Gezi Programı Ege Çağdaş Sanat Kültür Eğitim ve Dayanışma Derneği "Kadınlık Bizde Kalsın" adlı tiyatro gösterisi Kadının Dünyası 8 Mart Dünya Kadınlar Gününe Özel Sergi Tarımsal Kalkınma Koop.Kadın Üreticilere Gezi Etkinliği
Mardin B.B.	Her yıl 25 kişiden oluşan 25 gruba "Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Eğitimi" verilmesi Kadın Merkezinde yürütülen spor kursları Nahrin Kadın Merkezinde erbane, satranç, yaratıcı drama, spor kursları verilmiştir. Şehir merkezindeki mahalleler ve ilçelerdeki kadınların örgütlenmesinin desteklenmesi	Kadın Kütüphanesi kurulumu Mardin' Kızıltepe ilçesinde açılan fuara "Kadın Politikaları Standını" açılması ve ekonomi biriminde aktif olan kursiyerlerin il emeklerinin sergilenmesi Her ay "kadın konulu" en az 3 film gösterimi yapılması Dünya Kadın Çiftçiler Günü Etkinliği
Mersin B.B.	Kadın Danışma Merkezi Hizmeti Kadınlar Lokali Projesi	Kadın çiftçilere yönelik tiyatro gösterisi, küçük hediyelerin dağıtımı ve akşam yemeğinin yer aldığı Dünya Kadın Çiftçiler Günü Etkinliği 8 Mart Dünya Kadınlar Günü Etkinlikleri kapsamında film gösterimi (daha önce hiç sinemaya gitmemiş olan kadınlara 'Nadide Hayat' adlı sinema filmi izletilmiştir) Anneler Günü Etkinlikleri (tiyatro gösterisi şehit yakını annelere yemek.) Mersin Eczacılar Odası ile yapılan işbirliği çerçevesinde Kadın Konukevinde kalan kadınlara hediye dağıtımı 25 Kasım Kadına Yönelik Şiddete Karşı Uluslararası Mücadele Günü Etkinlikleri Edip Burhan Spor Salonunda Kadınlar Süper Liginden 8 Takım ile Özgecan Basketbol Turnuvası Kadın Spor ve Mesleki Eğitim 3 adet Step-Aerobik Kursu
Muğla B.B.	Yok	10 Kasım Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ü Anma Etkinliği kapsamında Muğlalı Kadınların Ata'ya Ziyareti Gezisi Kadınlar Voleybol Takımı, Bölgesel Lig Turnuvaları Kadınlar Masa Tenisi Takımı Turnuvaları "Paylaşarak Sevindir Projesi" kapsamında ilin kadınlarına yardım (1 yıl boyunca)
Ordu B.B.	Yok	Belediye ile Kadın STK'lar Buluşması 8 Mart Dünya Kadınlar Günü Etkinliği
Sakarya B.B.	Yok	Dünya Emekçi Kadınlar Gününde bir fabrikada çalışan kadınlar için fabrika ziyareti, hediyeleşme ve ikram programı
Samsun B.B.	Yok	Engelli hanımlar ve STK yöneticileri ile kahvaltı programı Millî Eğitim Müdürlüğü ile ortak yürütülen "Umutlar Hayalde Kalsın Projesi" (kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan ve yönetici pozisyonundaki kadınların bir günlüğüne köyegötürülmesi ve köy yaşamını uygulamaları olarak görmeleri sağlanması) Kadınlar güçlendirmek ve farkındalıklarını arttırmak için,Kadınlar ve ilgili STK'larla kültürel ve sosyal faaliyetlerin düzenlenmesi Kadıköy Mahallesi Kültür ve Yaşam Evi Merkezi içinde yer alan Paşa Konağı'nın Büyükşehir Belediye Meclisinin kararı ile 3 yıl müddetle ve bedelsiz olarak KADEM'e (Kadın ve Demokrasi Derneği) tahsis Huzurevlerinde kadınlara çeşitli hizmetler
Şanlıurfa B.B.	Kadın Kültür Ve Destek Merkezleri Kursları Kadın Kültür Ve Destek Merkezleri Faaliyetleri Çeşitli konularda seminerleri	Kadın Kültür ve Destek Merkezleri Kadınlar arasında etkileşimi artırmak amacıyla il içi ve il dışında düzenlenen eğitim, kültür ve sosyal amaçlı geziler Kadın Kültür ve Destek Merkezleri çamaşır yıkama faaliyetleri, yardma muhtaç çocuklar yararına geniş katılımlı bir kadın çay partisi ve resim sergisi 8 Mart Dünya Kadınlar Günü Etkinlikleri Dünya Tiyatrolar Gününde Kadın Destek Merkezlerinde bulunan kursiyerlere "Kadın" konulu tiyatro etkinlikleri Anneler Günü Etkinliği Kadın Dostu Kenti Olarak Cinsiyet Eşitliğine Duyarlı Sosyal Dönüşüm Eğitimleri
Tekirdağ B.B.	Yok	Genç Bayanlar Türkiye Güreş Şampiyonası düzenlenmiş
Trabzon B.B.	"Dünya Kadınlar Günü Paneli" gerçekleştirilmiştir Kent Konağı Kurs Merkezi'nde sadece kadınlara yönelik 7 branşta kurslar gerçekleştirilmiştir Kadın Eğitimi Merkezi Projesi	Bayanlara Yüzme Havuzu Yapımı Kadın Dostu Kent Proje takibi
Van B.B.	2016 Faaliyet Raporu Yok	2016 Faaliyet Raporu Yok

Tablo 5'deki veriler incelendiğinde büyükşehir belediyelerinin büyük bir çoğunluğunda pek çok sosyal, kültürel, sanatsal, eğitici faaliyetler gerçekleştirildiği görülmektedir. Kadınları bilinçlendirmeye, farkındalık yaratmaya ve sosyo-kültürel açıdan geliştirmeye yönelik olarak; kadın hakları eğitiminden cinsiyet rolleri eğitimine, kadın-erkek ilişkileri eğitiminden evlilik eğitimine, çocukla iletişim eğitiminden ergen-ebeveyn ilişkilerine kadar birçok konuda eğitim, seminer, çalıştay vb. faaliyetler gerçekleştirildiği, kadınların sosyo-kültürel ihtiyaçlarına yönelik programlar (örneğin aile eğitim programı, kadınları dijital dünyadaki risklerden korumaya yönelik ortak akıl toplantısı vb) ve kurslar (hobi kursları, spor kursları vb) yürüttükleri, çeşitli etkinlikler (aile piknikleri, kadın ressamlar sergisi, defileler, kadın sinema şenlikleri, düzenledikleri vb) gerçekleştirdikleri anlaşılmaktadır. Özellikle de Anneler Günü, Dünya Kadınlar Günü gibi özel gün ve haftalarda hemen hemen tüm büyükşehir belediyesinin sosyo, kültürel, sanatsal (gezi, hediye dağıtımı, yemek organizasyonu, konser, tiyatro gösterisi vb) faaliyetler yürüttükleri görülmektedir. Hatta Denizli Büyükşehir Belediyesi tarafından ilk ve tek olma özelliğini gösteren “Kadın Dergisi” çıkarılmaya varan faaliyetler gerçekleştirilmiştir.

Büyükşehir belediyelerinin kadınlara yönelik sağlık, kamusal alan, kadın istihdamı gibi alanlardaki hizmetlerinden daha çok kadınlara yönelik sosyo-kültürel faaliyetler gerçekleştirdikleri görülmüştür. Kadınlara yönelik gerçekleştirilen söz konusu sosyo-kültürel hizmetler şüphesiz çok sevindirici bir tablodur. Zira daha önce de vurgulandığı üzere kadınların toplumsal cinsiyet kimliklerinden kaynaklanan mağdurluklarına dayanan sosyo-kültürel ihtiyaçları da bulunmaktadır. Bu nedenle söz konusu ihtiyaçların karşılanması açısından bu olumlu bir durumdur. Ancak belediyelerin bu yöndeki faaliyetlere, daha kolay ve basit yürütülmesi ve seçim kaygısına yönelik faaliyetler (vatandaşları geçici ve kısa vadede memnun ederek belediye hizmet performansını daha iyi gösterecek ve oya dönüştürebilecek faaliyetler) olması nedeniyle ağırlık verdikleri şeklinde bir değerlendirme de yapılabilir. Yani büyükşehir belediyelerinin kadınlara yönelik diğer hizmet alanlarından ziyade sosyo-kültürel alanda cinsiyete duyarlı yaklaşımla daha çok faaliyet göstermeleri bir açıdan eleştirilebilir. Şüphesiz bu faaliyetler de çok önemli ve anlamlıdır. Ancak kadınlara yönelik sosyo-kültürel faaliyetlerden önce kadın istihdamı, kadının siyasal katılımı, sağlık ve kamusal alanda kadınlara yönelik çok daha ciddi, önemli hizmetlere ihtiyaç varken kadınlara hediye dağıtmak, piknik veya gezi gibi organizasyonlar düzenlemek daha ikincil planda kalması gereken faaliyetler olarak düşünülmektedir.

Sonuç ve Değerlendirme

İlk defa 1980’li yılların ortalarında gündeme gelen, 2000’li yıllardan itibaren yaygınlıkla araştırılmaya ve uygulanmaya başlanan cinsiyete duyarlı bütçeleme yaklaşımı, bütçelerin kadınlar ve erkekler için doğrudan veya dolaylı olarak farklı etkilerinin olduğunun kabulü ve kadın-erkek eşitliğini sağlamak amaçlı kadınlara yönelik farklı hizmetlerin geliştirilme ihtiyacı üzerine ortaya çıkmıştır. Dünyadaki gelişmelere paralel Türkiye’de de gündeme gelen ve hukuki ve siyasi çalışmalarla önemle geliştirilmeye çalışılan cinsiyete duyarlı bütçeleme yaklaşımı, merkezi ve yerel düzeyde yaşama geçirilmeye çalışılsa da ağırlıklı olarak yerel düzeyde ön plana çıkarılmaya çalışılmaktadır. Zira yerel yönetimler, özellikle belediyeler, sunduğu hizmetler ve sahip olduğu olanaklar açısından kadın-erkek eşitliğini sağlamak açısından önemli bir potansiyele sahiptir. Bu nedenle cinsiyete duyarlı bütçeleme uygulamalarının yaygınlaştırılmasında belediyelerin kritik bir rolü bulunmaktadır.

Bu bağlamda Türkiye açısından özellikle 2000’li yıllardan itibaren cinsiyete duyarlı bütçeleme konusunda önemli siyasal ve hukuksal gelişmeler yaşanmış ve bu gelişmeler kapsamında özellikle belediyelere KSGM Eylem Planları, 5393 Sayılı Belediye Kanunu, 6360 Sayılı Büyükşehir Yasası, 2006 Tarihli 17 Sayılı Başbakanlık Genelgesi gibi düzenlemelerle önemli sorumluluklar yüklenmiştir. Bu doğrultuda belediyelere cinsiyete duyarlı yaklaşım gösterecekleri önemli sorumluluk alanları sağlık, eğitim, kadın istihdamı, kamusal alan, kadının siyasal katılımı, sosyo-kültürel alan olarak belirlenmiştir. Ancak belediyelere yüklenen bu sorumluluklar yasal sorumluluktan ziyade ağırlıklı olarak KSGM tarafından gerçekleştirilen ulusal eylem planlarında olduğu gibi hukuksal olarak bağlayıcı olmayan metinlerle yüklenmiştir. Bu nedenle cinsiyete duyarlı yaklaşımlarla bütçelerin uygulanmasında kritik öneme sahip olan ve kendilerinden önemli ekonomik, sosyal, politik, hukuksal sorumluluklar beklenen belediyelerin bu sorumlulukları yerine getirmesi ancak kendi inisiyatiflerine ve cinsiyete duyarlı yaklaşımlarına bağlı kalmaktadır. Dolayısıyla bütçe uygulamalarını ne ölçüde cinsiyete duyarlı bir yaklaşımla gerçekleştirdiklerinin tespit edilmesi önemli hale gelmektedir.

Bu amaçla bu çalışmada 30 büyükşehir belediyesinin 2016 yılı Faaliyet Raporlarına göre gerçekleştirdikleri hizmetleri cinsiyet perspektifinden incelenerek büyükşehir belediyelerinin ne oranda cinsiyete duyarlı bir yaklaşım sergiledikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırmanın bulgularından elde edilen sonuçlara göre büyükşehir belediyelerinin kadın sağlığı, kadın istihdamı, kadınlara yönelik kamusal alandaki düzenlemeler, kadınlara yönelik sosyo-kültürel hizmetler açısından gerçekleştirdikleri faaliyetlerle cinsiyete duyarlı bir yaklaşım sergilemeye çalıştıkları görülmüştür. Ancak bu yaklaşımların tüm büyükşehir belediyeleri için aynı sorumluluk alanlarında ve aynı düzeyde gerçekleşmediği ortaya çıkmıştır.

Yani örneğin bazı büyükşehir belediyelerinde kadınların korunmasına yönelik kamusal alan düzenlemeleri ön plana çıkarken, bazı belediyelerde kadın sağlığına yönelik hizmetler ön plana çıkmıştır. Ayrıca bazı büyükşehir belediyeleri cinsiyete duyarlı çok güzel hizmet örnekleriyle ön plana çıkarken, bazı büyükşehir belediyeleri bu konuda hizmet vermeyerek, hiç cinsiyete duyarlılık göstermeyen durumlarıyla kötü örnekler olarak ön plana çıkmıştır.

Diğer yandan belediyelere yüklenen cinsiyete duyarlı sorumluluk alanlarından biri de siyasal katılımdır. Özellikle KSGM tarafından 2008-2013 Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Eylem Planında kadınların siyasal katılımının artırılması konusunda; kadın konseyleriyle birlikte yürütülen çalışmalarla bu konuda farkındalık yaratmak, yerel yönetimlerde ve muhtarlık görevlerinde kadınların yer almasının önemi konusunda kadınları bilgilendirmek, kadın meclisleri sayısının artırılması gibi sorumluluk alanları belirlenmiştir. Ancak 2016 yılı faaliyet raporları incelenen büyükşehir belediyelerinin bu yönde yapılmış faaliyetlerine 2 büyükşehir belediyesi hariç rastlanılmamıştır. Bu büyükşehir belediyelerinden biri Bursa Büyükşehir Belediyesi'dir. 2016 yılı faaliyet raporlarına göre 2016 yılında kent yönetimine kadınların katılımının sağlanması için STK, Üniversite, Kamu Kurum ve Kuruluşları, Belediye Birimleri ile Eşitlik Birimi arasında işbirliği sağlanmış, toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik çeşitli farkındalık çalışmaları yürütülmüştür. Diğer büyükşehir belediyesi ise Eskişehir Büyükşehir Belediyesi'dir. 2016 yılı faaliyet raporlarına göre 2016 yılı içinde Eskişehir Kent Konseyi Kadın Meclisi, Kadına Seçme ve Seçilme Hakkı Verilmesinin 81. Yıldönümü dolayısıyla etkinlik düzenlenmiş ve bu etkinliklerde kentte seçilmiş kadın meclis üyeleri ve muhtarları bir araya getirilmiştir. Görüldüğü üzere kadınların siyasal yaşama ve karar alma mekanizmalarına katılımlarının çok önemsendiği günümüzde büyükşehir belediyelerince bu yönde yeterli çalışmalar yapılmamaktadır. Yine belediyelerden cinsiyete duyarlı bir yaklaşım sergilemeleri beklenen sorumluluk alanlarından biri de eğitimidir. Kadınların eğitim durumlarının iyileştirilmesi, eğitim sorunlarının ortadan kaldırılması için yerel yönetimlerin kız çocuklarının okullaşma düzeyi, yurt olanakları, ulaşım olanakları gibi politika ve hizmetlerde ilgili kurumlarla işbirliği içinde olması beklenmektedir. Ancak büyükşehir belediyelerinin 2016 faaliyet raporlarında 2016 yılı içinde bu konuda gerçekleştirilmiş faaliyetlere rastlanılmamıştır. Sadece kadın istihdamının artırılması, kadın sağlığı, kadının bilinçlendirilmesi gibi alanlarda yapılan eğitim faaliyetlerine rastlanılmıştır.

Bir başka tespit edilen olumsuz bir durum da kurum içi cinsiyet eşitliği durum analizinde ortaya çıkmıştır. Zira cinsiyete duyarlı bütçeleme öncelikle cinsiyet eşitliğine duyarlı bir kurumsal organizasyonu gerektirir. Bu amaçla 30 büyükşehir belediyesinin kurumsal yapısı belediye başkanlarının cinsiyeti, personel yapısı, meclis/encümen/ihtisas komisyonu üyeleri

içinde kadın üyelerinin sayısı, kadı-erkek eşitliği komisyonunun varlığı, kurum içinde cinsiyete duyarlı yaklaşımın geliştirilmesine yönelik yapılan etkinlikler açısından değerlendirildiğinde maalesef belediye başkanlarının büyük çoğunluğunun erkek başkanlardan oluştuğu, personel yapısı içinde ağırlığın kadın personelden ziyade erkek personelde olduğu, kadın üye sayılarının çok az olduğu, çok az sayıdaki büyükşehir belediyesi dışında ağırlıklı olarak büyükşehir belediyelerinde kadın-erkek eşitliği komisyonunu bulunmadığı, bazı büyükşehir belediyelerinde yapılan faaliyetler dışında genelde büyükşehir belediyelerinde kurum içi cinsiyete duyarlılık yaklaşımının benimsenip, geliştirilmesine yönelik faaliyetlerin pek yapılmadığı tespit edilmiştir.

Sonuç olarak Türkiye’de yerel yönetimlerde, özellikle belediyelerde cinsiyete duyarlı yaklaşımlarla bütçe uygulamalarının gerçekleştirilmesi isteniyorsa, büyükşehir belediyelerindeki iyi uygulama örneklerinin önplana çıkarılması, diğer tüm belediyelerde de bu bilinç ve yaklaşımların geliştirilmeye çalışılması gerekmektedir. Yine büyükşehir belediyelerinde cinsiyet eşitliğine duyarlı bir kurumsal organizasyon yapısının geliştirilmesi yönünde çalışmaların yapılması gerekmektedir. Bunun için yasal ve siyasal alanda daha yeterli adımların atılmasına ihtiyaç olduğu anlaşılmıştır.

Kaynaklar

- Akduran, Ö. (2010). Yerel Yönetimlerde Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme: Kadınlar İçin mi? Eşitlik İçin mi? *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 514, 82-88.
- Akduran, Ö. (2012). *Hane Devlet Piyasa: Kadın Emegi ve Sosyal Politikalar Bağlamında Cinsiyetlendirilmiş Bütçe*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Akduran, Ö. (2013). 5018 Sayılı Kanun ve Kamu İdarelerinde Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme. F. Altuğ, A. Kesik ve M. Şeker (Ed.), *Kamu Bütçesinde Yeni Yaklaşımlar* içinde (s.19-34). Ankara: Seçkin Kitabevi.
- Aksoy, N. (2006). *Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme ve Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü’nün Rolü*. KSSGM, Ankara.
- Baker, I. (2002). Fiscal Policy, Accountability and Voice: The Example of Gender Responsive Budget Initiatives. *Bakground Paper For The Human Development Report*, United Nations Development Programme, New York.
- Bartle, R.S.(2002). The Potential of Gender Budgeting: Has It Day Come? *Budgeting and Annual Financial Management Conference* (12 October 2002), USA.
- Budlender, D. & Hewitt, G. (2003). Engendering Budget: A pratitioner’s Guide To Understanding and Implementing Gender-Responsive Budgets. *Commonwealth Secreteriat*, United Kingdom.
- Cansız, H. (2009). *Cinsiyete Duyarlı Bütçe Yaklaşımı ve Türkiye’ye İlişkin Öneriler*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Clarke, S.E., Staeheli, L. A. & Brunell, L.(1995). Women Redefining Local Politics. D. Judge, G. Stoker & H. Wolman (Ed.), In *The Theories of Urban Politics* (pp.205-227), London: Sage Publications.
- Demir, M. (2011). Devlet Bütçesinin Cinsiyet Eşitliğini Sağlamadaki Rolü ve Türkiye. *Bütçe Dünyası Dergisi*, 35,136-150.
- Erkan, B., Şentürk, M., Akbaş, Y.E. & Paksoy, S. (2012). Dünyada ve Türkiye’de Sosyal Bütçeleme (Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme) Yaklaşımı. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 5 (9), 85-106.
- Genç, M. (2010). Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme ve Kamu Hizmetlerinde Etkinlik. *Sayıştay Dergisi*, 77, 33-61.
- Genç, M. (2011). Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Ulaşmada Mali Politika Aracı: Bütçeler. *Bütçe Dünyası Dergisi*, 1 (35),121-135.
- Guha, S. & Goswami, S. (2006). *Impact of Gender Budgeting On Women Empowerment*. (Erişim: 27.07. 2017), https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=902530.
- Günlük-Şenesen, G. (2008). Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme: Türkiye İçin Bir Değerlendirme. *Bütçeleme Sürecinde Parlamentonun Değişen Rolü Sempozyumu* (8-9 Ekim 2008), Afyonkarahisar, Türkiye.

- Günlük-Şenesen, G. (2009). Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme: Küresel, Ulusal ve Yerel Boyutlar. *Uluslararası Küresel ve Yerel Yönetimler ve Kadın Konferansı* (3-4 Mayıs 2008), Diyarbakır, Türkiye.
- Günlük-Şenesen, G. (2010). Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme: Türkiye İçin Bir Değerlendirme. S. Sarıca (Ed.), *Tülay Arın'a Armağan- İktisat Yazıları* içinde (s.77-93), İstanbul.
- Günlük-Şenesen, G. (2013). Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme: Kapsam, Örnekler ve Türkiye İçin Öneriler. F.Altuğ, A. Kesik & M. Şeker (Ed.), *Kamu Bütçesinde Yeni Yaklaşımlar* içinde (s.97-121), Ankara: Seçkin Kitabevi.
- Günlük-Şenesen G.,Ergüneş, N. & Yakar-Önal, A. (2015). Dirlik Temelli Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Yaklaşımıyla Yerel Yönetim Bütçelerine Bakmak: Kars Belediyesi. 30. *Türkiye Maliye Sempozyumu* (21-23 Mayıs 2015),Antalya, Türkiye.
- Klatzer, E. (2011). *Yerelde Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Kılavuzu*, (Çev. F. Keleş ve O. Bilgin), İstanbul: TESEV Yayınları.
- Klatzer, E. (2008). The Integration of Gender Budgeting In Performance-Based Budgeting. *Conference of Public Budgeting Responsible to Gender Equality* (9-10 June 2008), Bilbao.
- KSGM (2006). *Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi Eylem Planı 2006-2010*. Ankara: KSGM Yayınları.
- KSGM (2008). *2008-2013 Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Eylem Planı*. Ankara: KSGM Yayınları.
- KSGM (2012). *2012-2015 Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Eylem Planı*, Ankara: KSGM Yayınları.
- Külekçi, C. & Canbay, T. (2012). Kadına Haklarının Kazandırılmasıyla Birlikte Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme. *Electronic Journal of Vocational Colleges*, 2 (1), 32-48.
- Meriç, M. (2007). Feminizme Mali Bakış (Cinsiyete Duyarlı Bütçeler). *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar Dergisi*, 44 (509), 58-67.
- Morgan, C. (2007). Gender Budgets-An Overview, *Parliamentary Information and Research Service: PRB 07-25 E.*, 27 November 2007.
- Rake, K. (2002). Gender Budget: The Experince of UK's Womens's Budget Group. *Paper Prepared For Conference of Gender Balance-Equal Finance (Marh 2002)*, Basel, Switzerland.
- Sarraf, F. (2002). Gender Budget: The Experience of UK's Womens's Budget Group. *Paper Prepared For Conference of Gender Balance-Equal Finance (March 2002)*, Basel, Switzerland.
- Sharp, R. & Broomhill, R. (2002). Budgeting For Equality: The Australian Experience. *Feminist Economics*, 8 (1), 25-47.
- Sharp, R. (2003). Budgeting For Equity: Gender Budget Initiative Within a Framework of Performance Oriented Budgeting, UNIFEM, New York.
- Sumbas, A. (2013). Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Politika Yaklaşımı Çerçevesinde Türkiye'de Belediyelerin Hukuksal ve Siyasal Durumları. *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, 3(1),31-44.
- Şahin, D. (2009). Feminizm ve Devlet Bütçesi: Türkiye'de Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Olasılığı Üzerine Bir Değerlendirme, *Uluslararası-Disiplinlerarası Kadın Çalışmaları Kongresi Bildiri Kitabı-I. Cilt*, Sakarya Üniversitesi Basım Evi, Sakarya, 327-335.
- Şahin, M. (2011). Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme (TCDB) Yazınına Kuşbakışı. *Fe Dergisi* , 3(2),85-100.
- TBMM (2014). *Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme (TCDB) Komisyon Raporu*. Kadın-Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Yayınları No:14, Ankara.
- Tüğen, K. & Özen, A. (2008). Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Anlayışı. *Maliye Dergisi*, 154, 1-11.
- Yakar-Önal, A. (2011). Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme: Yerel Yönetimler Deneyimleri. 3. *Uluslararası Kadın Konferansı-Kadın Kentlerine Doğru (5-6 Şubat 2011)*, Diyarbakır, Türkiye.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2000). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Gözden geçirilmiş 2. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Yücel, Y. (2016). Dirlik Temelli Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçe Denetimi: Büyükşehir Belediyeleri Arasında Bir Karşılaştırma. *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 25(1), .25-46.
- 2005 Tarihli 5393 Sayılı T.C. Belediyeler Kanunu, T.C. Resmi Gazete, 25874. 13 Temmuz 2005.
- 2006 Tarihli 17 Sayılı Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketiyle Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirler Konulu Başbakanlık Genelgesi, T.C. Resmi Gazete, 26218, 04. 07. 2006.
- 2012 Tarihli 6360 Sayılı "On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunu", T.C. Resmi Gazete, 28489, 06.12.2012.